

TILBAGEMELDING TIL BØRN OG UNGE

**- ET INSPIRATIONS KATALOG TIL
PSYKOLOGER I PPR**

Monica Kierkegaard

Stockholms
stad

I SAMARBEJDE MED

Daniel Pålsson, psykolog Elevhälsan Bollnäs Kommun

Psykolog Madeleine Lindahl

Psykologerne Elna Söderdahl og Kristina Strand i Malmö
Stad

Eva Tideman, psykolog, docent ved Institutionen for
psykologi, Lunds Universitet

Svensk titel:

Återgivning av psykologutredning i skolan - idébank

Det danske oversættelsesarbejde har været ledet af psykolog
Nina Madsen Sjö. Det oprindelige inspirationskatalog tager
udgangspunkt i en svensk kontekst. Teksten er delvist
tilpasset danske forhold.

Stockholm Stad, 2020

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. SKRIFTLIGE TILBAGEMELDINGER	6
1.1 Skriftlig tilbagemelding til forældre	6
1.2 Forslag til afsnit i en tilbagemelding	7
1.3 Skriftlig tilbagemelding til eleven	8
1.3.1 Tilbagemelding – hvad er nemt –svært ?	8
1.3.2 Tilbagemelding med billeder – eksempel	10
1.3.3 Tilbagemelding ved hjælp af en fabel – to eksempler	18
1.3.4 Tilbagemelding i form af ”Jeg-bog” – Bogen om Lisa	24
1.3.5 Tilbagemelding i form af skriftligt brev	31
1.4 Skriftlig tilbagemelding til pædagoger – idébank til understøttende tiltag	33
1.5 Tilbagemelding ved elever med indlæringsvanskeligheder	38
2. MUNDTLIGE TILBAGEMELDINGER	41
2.1 Mundtlig tilbagemelding til forældre, elever og personale	43
2.1.1 ”Bilmodellen”	44
2.1.2 Normalfordelingskurven	46
2.2 Tilbagemelding ved vanskeligheder med mentalisering, kontakt og kommunikation	47
2.2.1 Isbjergsmodellen	48
2.2.2 Visuel støtte	49
2.2.3 Støtte ved møder	51
2.2.4 Elever med ujævn kognitiv profil	52
2.3 Tilbagemelding til elever med skolevægtring	53

INDHOLDSFORTEGNELSE

2.4 Tilbage melding ved intellektuel funktionsnedsættelse	55
2.4.1 Information till forældre hvis barn har fået diagnosen IF	56
2.4.2. Eksempel på emner i en tilbage melding til elev med diagnosen IF	59
2.4.3 Eksempel på tilbage melding af en psykologisk vurdering til en elev med IF	60
2.4.4 Pædagogiske tips til lærere som underviser elever med IF	63
2.5 Tilbage melding til forældre med indvandrerbaggrund	64
2.5.1 Generel information om psykologisk vurdering i skolen – visuel illustration	65
2.5.2 Inden vurdering af IF – visuel illustration	66
2.5.3 Gennemførelse af vurdering af IF – visuel illustration	67
3. OPFØLGNING PÅ TILBAGEMELDING	68
4. TIPS OG LINKS	70
5. REFERENCER	72
6. BILAG	

PSYKOLOGISK VURDERING I SKOLEN

Psykologer bruger en del tid på at udføre og skrive en psykologisk vurdering. Det er med en forventning om, at den vil føre til forandringer for barnet. Men i vid udstrækning står og falder en vurdering på, hvordan den præsenteres og formidles til elever, familier og undervisere. At fortolke og udtrykke resultaterne af en vurdering er en større og mere omhyggelig opgave, end man umiddelbart skulle tro, som kræver refleksion og eftertanke. Ofte kræver en psykologisk vurdering at kompleks information fra tests og observationer skal omsættes til viden som gavner elevens hverdagsliv i skoleregi og tilføje brugbar viden til forældre og skolepersonale.

Dette inspirationsmateriale er lavet til at blive brugt til både mundtlige og skriftlige tilbagemeldinger. Det kan føles som en uoverkommelig opgave at give alle børn skriftlige tilbagemeldinger. Men hvis man sammen med kolleger opbygger en idébank – et bibliotek – med billeder og grundtekster, kan disse nemt ”rettes til” og tilpasses det enkelte barn.

Hvert barn er unikt, og tilbagemeldingen skal derfor afspejle netop dette barn. Men de udfordringer, vi psykologer står over for, er variationer over nogle fælles mønstre, og derfor kan man tage udgangspunkt i et fælles fundament og derefter tilpasse individuelt.

Mange psykologer, der har brugt skriftlige tilbagemeldinger, har erfaret, at forældre bagefter har sagt, at *"det var først, da jeg læste det, du havde skrevet til Pelle, at jeg virkelig forstod, hvad du forsøgte at fortælle mig"*. Børn og unge bliver også som regel glade og stolte over, at nogen har taget sig tid til *"at skrive noget kun til mig"*, og eleverne ønsker ofte at vise pædagerne, hvad der er blevet skrevet. Måske er det også først dér, at den psykologiske vurdering bliver levende, og dens konklusioner nyttige.

Mange af de elever, der udredes i PPR-regi, har svært ved at lytte og være opmærksomme i mere end korte øjeblikke. De har gavn af materiale med kortfattet tekst og billeder, som de kan gemme og se på senere, alene eller sammen med deres forældre. Den mundtlige tilbagemelding til eleven bør også være forholdsvis kort, særligt hvis det drejer sig om yngre børn.

Dette materiale er beregnet til at inspirere dine egne tilbagemeldinger til børn. En skriftlig tilbagemelding i form af en lille bog til en elev er vedhæftet bagerst.

1. SKRIFTLIG TILBAGEMELDING

1.1 SKRIFTLIG TILBAGEMELDING TIL FORÆLDRE, SKOLE/INSTITUTION OG HENVISNINGSIINSTANSER

En skriftlig tilbagemelding i PPR-regi har til formål at beskrive eleven, dennes vanskeligheder og styrker klart og levende, samt at give indsigt i, hvordan barrierer for elevens læring og/eller udvikling kan reduceres. (Socialstyrelsen, 2013). Tilbagemeldingen er ikke en generel beskrivelse af eleven, men er udarbejdet på et bestemt tidspunkt og med et bestemt formål. Vurderingen skal også belyse og forsøge at forstå den kontekst og det miljø, som eleven befinder sig i. Det skal give et billede af den unge som et unikt individ, og både styrker og vanskeligheder skal beskrives.

Tilbagemeldingen skal formidle resultatet samt fortolke og vurdere det. Den skal give et svar på en specifik problemstilling og resultere i forslag til tiltag. Den skal være overskuelig, velstruktureret og tydeligt, sammenhængende og sprogligt velformuleret.

Af tilbagemeldingen skal det fremgå hvilke metoder og informationskilder, der ligger til grund for de dragne konklusioner. Hvis der er usikkerhed om, hvordan resultatet skal fortolkes, skal dette fremgå.

En tilbagemelding er altid rettet mod en specifik modtager, og information og ordvalg skal tilpasses derefter. Tonen skal være faktuel, respektfuld og individualiseret.

Det er hensigtsmæssigt ikke at vente for længe med at skrive en tilbagemelding. Den bør udarbejdes i umiddelbar forlængelse af vurderingen, mens billedet af eleven stadig er levende og aktuelt.

Der er ingen genveje til en god tilbagemelding. Den skal gennemarbejdes flere gange for at være tydelig og yde barnet retfærdighed. Desuden er tilbagemeldingen et dokument, der opbevares over tid og kan blive læst mange år senere. Du skal derfor være forberedt på lægge tid og kræfter i at skrive tilbagemeldingen for at opnå det ønskede resultat og undgå rutinemæssige og standardiserede beskrivelser. I bogen ”Att testa barn och ungdomar” af Smedler & Tideman (2021) findes der god information om skriftlige tilbagemeldinger.

1.2 FORSLAG TIL AFSNIT I EN TILBAGEMELDING

- ❖ Modtager
- ❖ Psykologisk vurdering vedrørende ... (personoplysninger om elev, forældres navne og forældremyndighedsindehaver(ne) osv.)
- ❖ Begrundelse for vurdering/henvisning
- ❖ Vurderingsgrundlag/metoder
- ❖ Baggrund/anamnese – oplysninger fra børn, forældre, skole, beskrivelse af tidligere og nuværende skolesituation, beskrivelse af beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer
- ❖ Observationer
- ❖ Testresultater
- ❖ Fortolkning af testresultater, samlet vurdering af information såsom intelligens, opmærksomhed, indlæring, hukommelse, eksekutive funktioner, vedholdenhed (drive/motivation), selvevaluering, psykisk trivsel, adaptive færdigheder m.m. Risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer i barnets miljø skal også inddrages.
- ❖ Sammenfatning og anbefalinger af indsatser
- ❖ Navn på psykolog, titel, ansættelsessted, dato

NB! Sørg for at læse korrektur på tilbagemeldingen for at undgå både små og store fejl.

Litteratur:

Socialstyrelsen. 2013. Psykologutredning i skolan.

Selander U.-B., Nyman H. 2011. Psykologutlåtanden och intyg. Studentlitteratur.

Smedler A.-C., Tideman., E. 2021. Att testa barn och ungdomar. Natur & Kultur.

Tideman, E.. 2013. Några Tankar om utlåtandeskrivning. Skriftlig sammanfattning. Specialistkurs IHPU.

1.3 SKRIFTLIG TILBAGEMELDING TIL ELEV

En skriftlig tilbagemelding skal tilpasses elevens alder og modenhedsniveau. Den problemstilling, der ligger til grund for vurderingen, spiller også en rolle i valget af skriftlig tilbagemelding. For yngre elever eller elever med kognitive vanskeligheder kan det være bedst, hvis tilbagemeldingen er baseret på billeder og mindre tekst.

Nogle børn kan have gavn af, at vurderingen gengives i form af en fabel, der læses højt for barnet. For teenagere kan det være hensigtsmæssigt at opsummere vurderingsresultaterne i form af et personligt brev.

Her er en række eksempler på forskellige typer af skriftlige tilbagemeldinger. Tanken er ikke, at eksemplerne skal bruges som færdige skabeloner, men i stedet inspirere psykologer til at udvikle deres eget tilbagemeldingsmateriale.

1. Tilbagemelding: Hvad er nemt/svært?
2. Tilbagemelding med billeder
3. Tilbagemelding: Fabel
4. Bogen om Lisa ("Jeg-bogen")
5. Tilbagemelding: Skriftligt brev

1.3.1 SKRIFTLIG TILBAGEMELDING TIL ELEVEN OM HVAD DER ER NEMT OG SVÆRT

En fortælling baseret på billeder og med kortfattet tekst om den unges egenskaber, hvad vedkommende har det nemt og svært ved samt hvilken støtte/hjælp der er behov for. Informationen skal tilpasses elevens udviklingsniveau (alder, modenhed). Præsentationen skal være enkel, afspejle essensen af vurderingen og formidle et håb for fremtiden.

Et billede siger mere end tusind ord – her er nogle forslag til temaer, der ofte er relevante.

Kære Pelle

Du har nemt ved:

At være en god ven

At arbejde hurtigt

Du har sværere ved:

Være vedholdende og ikke give op

Koncentrere dig og ikke blive forstyrret

HJÆLP !

Du kan have brug for hjælp til:

At dele en stor opgave i flere mindre opgaver

At få en separat plads i klasseværelset

1.3.2 TILBAGEMELDING MED BILLEDER - EKSEMPEL

Från J. Bergvall & M. Khoso, Neuropsykiatriska enheten Syd, Stockholm 2004. Redigeret version.

Tilbage melding til eleven med opmærksomheds- og koncentrationsbesvær.

ALLE MENNESKER ER GODE TIL NOGET OG HAR SVÆRT VED NOGET ANDET.
NOGLE EKSEMPLER:

Sprælske Sara

God til

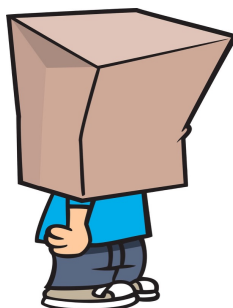
Massere energi

Danse

Svært ved

Sidde stille

Være forsigtig

Generte Gert

God til

Vente

Lytte

Svært ved

Snakke i en gruppe

Bestemme

Ordentlige Ole

God til

Holde orden

Være forsigtig

Svært ved

Være hurtig

Spille sammen

Kalle
God til

Matematik, skak,
computerspil.
Klog!

Svært ved
Sidde stille i
klasseværelset, lytte
længe, vente på din tur.

AT SIDDE STILLE, LYTTE LÆNGE OG VENDE PÅ DIN TUR ER EKSTRA SVÆRT FOR DIG.

NÅR MAN HAR EKSTRA SVÆRT VED AT SIDDE STILLE, LYTTE LÆNGE OG VENDE PÅ SIN TUR, KALDES DET AT HAVE:

- KONCENTRATIONSVANSKELIGHEDER
- HYPERAKTIVITET
- IMPULSIVITET

MAN KAN I STEDET SIGE OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER

MANGE MENNESKER HAR OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER, OMKRING 1 PERSON UD AF 20:

BÅDE VOKSNE OG BØRN KAN HAVE SVÆRT VED AT KONCENTRERE SIG.

BÅDE DRENGE OG PIGER KAN HAVE SVÆRT VED AT KONCENTRERE SIG.

MAN VED IKKE RIGTIG, HVAD ÅRSAGEN ER TIL OPMÆRKSOMHEDSPROBLEMER,

MEN MAN TROR, MAN ER FØDT MED DET, SELVOM DET OFTE IKKE RIGTIG MÆRKEDES, FØR MAN GÅR I SKOLE.

NB! DU ER IKKE SYG, SKØR ELLER DUM, FORDI DU HAR OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER

DET ER MERE SOM AT HAVE BRUG FOR BRILLER ELLER HAVE EN ALLERGI.

Jeg kan ikke gøre for,
at jeg har briller!

Jeg kan ikke tåle...
Aaatju!

OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER KAN IKKE SES PÅ YDERSIDEN. DET MÆRKES KUN VED, AT MAN HAR SVÆRT VED AT VÆRE STILLE, LYTTE I LANG TID OG VENDE.

NÅR MAN HAR OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER, KAN MAN VÆRE EKSTRA GOD TIL DET, MAN KAN LIDE OG INTERESSERER SIG FOR.

ANDRE TING ER SVÆRERE. DET KAN FØLES ANSTRENGENDE, OG SÅ BLIVER MAN LET TRÆT. SÅ VIL MAN HELST HJEM.

Svært!

AT STOPPE OP OG TÆNKE SIG OM, NÅR MAN BLIVER IRRITERET, ER OFTE SVÆRT, NÅR MAN HAR OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER

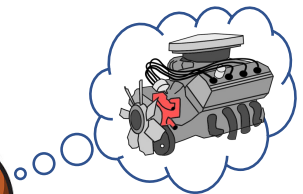
DET ER OGSÅ SVÆRT AT SIDDE STILLE I LANG TID. SELV SJOVE TING KAN VÆRE SVÆRE NOGLE GANGE. MEN MAN KAN NÆSTEN SIGE, AT BØRN, DER HAR OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER, ER ALLERGISKE OVER FOR AT KEDE SIG. DET ER NOGET, DU SKAL ØVE DIG PÅ.

MAN VIL GERNE BEVÆGE KROPPEN NÆSTEN HELE TIDEN,
SELV NÅR MAN BURDE SIDDE STILLE...

DET KAN VÆRE SOM OM EN "MOTOR INDENI" BARE KØRER
OG ALDRIG BREMSER. MAN BLIVER RETTET PÅ MANGE
GANGE HVER DAG.

DET KAN VÆRE EN GOD IDÉ SELV AT FORTÆLLE DE
ANDRE I SKOLEN, AT MAN HAR OPMÆRKSOMHEDS-
VANSKELIGHEDER. MAN KAN FOR EKSEMPEL LAVE EN
PLAN SAMMEN MED LÆREREN OM, HVAD MAN SKAL SIGE.
ANDRE VIL GERNE HAVE, AT DET SKAL VÆRE SOM DET
PLEJER, OG AT MAN IKKE TALER OM DET.

Jeg ville elske at tale om
det! For hvis de andre ved
det, forstår de, at jeg ikke
gør, som jeg gør, for at
være slem.

Jeg vil ikke tale om
det! Ikke lige nu.

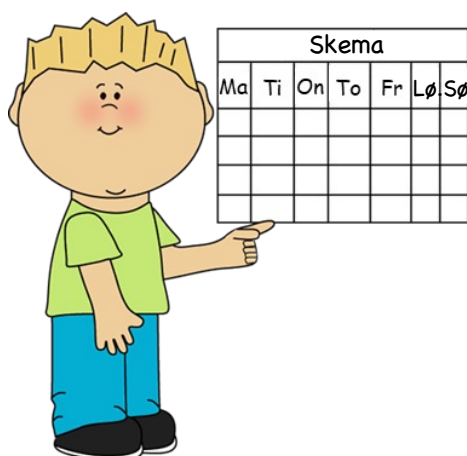

NÅR MAN HAR OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER, HAR MAN BRUG FOR:

HOLDE PAUSE LIDT OFTERE END ANDRE OG BEVÆGE SIG:

FÅ HJÆLP TIL AT HUSKE, HVAD MAN SKAL, SOM FOR EKSEMPEL:

SKEMA

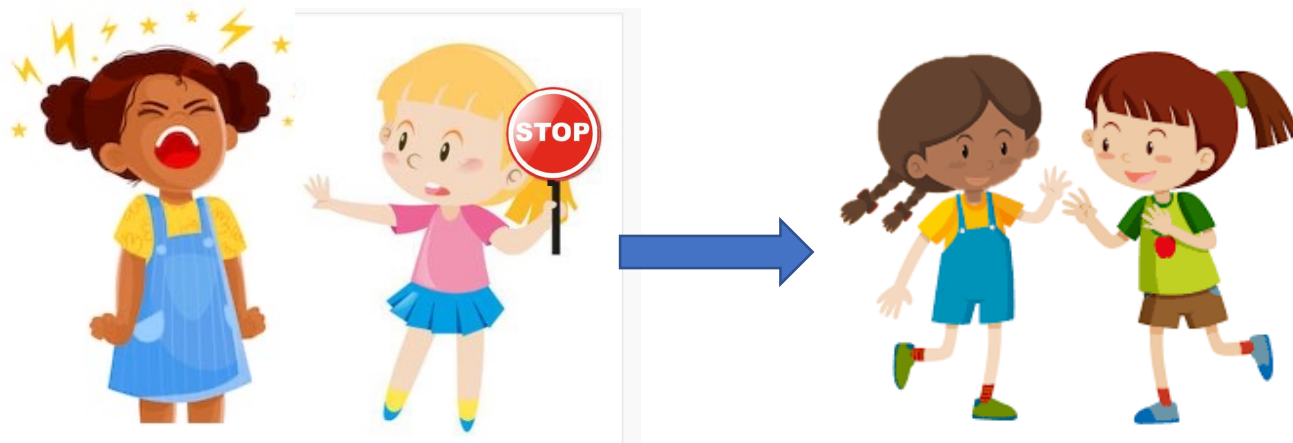

BILLEDER

Huskesedler

FÅ HJÆLP TIL AT STOPPE OP OG TÆNKE SIG OM, NÅR
MAN BLIVER IRRITERET, SÅ DET BLIVER LETTERE AT
VÆRE SAMMEN MED ANDRE.

NÅR MAN FÅR DEN RIGTIGE HJÆLP TIL SINE
OPMÆRKSOMHEDSVANSKELIGHEDER, BLIVER SKOLEN
MEGET SJOVERE!

1.3.3 AT FORMIDLE EN PSYKOLOGISK VURDERING TIL ET BARN/EN UNG VED BRUG AF EN FABEL

Sammenfatning af Deborah Tharinger og Stephen Finns artikel ”Providing Psychological Assessment Feedback to Children Through Individualized Fables” (2008) .

Artiklen viser på en interessant måde, hvordan man kommunikerer et vurderingsresultat gennem noget, som næsten alle kan lide; eventyr, eller mere præcist fabler. Og ikke hvilke som helst fabler. Nej, disse fabler er skrevet *kun til* denne person og ved *denne særlige* lejlighed. Hvem vil ikke gerne have en historie *skrevet kun til mig?*

Således fungerer det: Artiklens forfattere viser gennem en casebeskrivelse, hvordan man kan udrede en niårig dreng C, der udviser opmærksomheds- og adfærdsvanskeligheder både hjemme og i skolen. Spørgsmål som; *har C ADHD? hvorfor er C så vred? hvordan kan vi hjælpe C i skolen?* er områder, som vurderingen skal besvare. Efterhånden som vurderingen skrider frem, bliver det tydeligt, at drengen C's opmærksomheds- og adfærdsvanskeligheder ikke ser ud til at bunde i en ADHD-diagnose, men snarere er forårsaget af intrapsyriske og interpersonelle faktorer. Da alle oplysninger om C endelig er samlet, væves det sammen til en fabel om *Cameron the Camel*. En historie som handler om en kamel i ørkenen, og som har et navn, der minder om drengens. Kamelen *Cameron* går på *Great Sahara Elementary School*, og hans familie og de vanskeligheder, han har, er identiske med, hvordan drengen C har det i sin hverdag.

Tharinger og Finn har nogle punkter, som de mener, at en fabel skrevet til dette formål skal indeholde:

1. Man skaber en historie, der inkluderer **barnet og dets familie og umiddelbare omgivelser**. Det dyr, der har hovedrollen og repræsenterer barnet, tildeles et navn, der minder om barnets eget og begynder med det samme forbogstav. Historien skal gøres levende gennem detaljer, som barnet genkender fra sin hverdag. Psykologen indgår som en vis karakter (f.eks. som en ugle!). *Historien bør fra begyndelsen have et håbefuldt perspektiv.*
2. **Udfordringen i historien formuleres**; om det handler om forældrenes skilsmisse, at man bliver drillet i skolen, eller at man bliver så vred, at man gør dumme ting.
3. I nogle tilfælde kan forældre/lærere være involveret i vurderingen og skrive dele af fabelen sammen. Fabelen bør vise, at forældre og lærere begynder møder barnet på en **ny og mere konstruktiv måde**. Afhængig af hvad der er rimeligt at forvente af forældre/lærere, kan man inddrage dem i arbejdet med at udforme fabelen.
4. Det er vigtigt at fabelen forholder sig **realistisk**. Man bør ikke beskrive ændringer, som man ikke tror, at barnet og/eller forældrene er i stand til at gennemføre.
5. Når fabelen skal læses højt, er det hensigtsmæssigt, at den person, der skrev fabelen (psykologen), gør det. Hvis der er særlige omstændigheder, kan fabelen læses af en forælder, en lærer eller en anden person, som barnet har tillid til.

Der er mange ingredienser i en fabel, der gør den til en brugbar måde at formidle en psykologisk vurdering til et barn (og for den sags skyld også til forældre).

- ❖ Det er en velegnet formidlingsform, da de fleste børn godt kan lide eventyr.
- ❖ Man taler om problemet i tredje person, således at man nærmer sig det på en passende måde. Der opnås en forståelse, uden at man helt er bevidst om det. Viden sniger sig så at sige ind ad 'bagvejen'
- ❖ Problemerne konkretiseres på et niveau, der passer til barnet og gør det hele mere forståeligt.
- ❖ Et håb om en løsning på problemet kan formuleres og konkretiseres.
- ❖ Psykologen (og forældre/lærere, hvis de er med til at skrive fabelen) skal finde ud af, hvilke dilemmaer der er de vigtigste for historien og tydeligt præcisere, hvad barnet har brug for hjælp til. Hvis man skal skrive en fabel, der giver mening for barnet og vækker genkendelse og interesse, må man fravige fra alle "standardiserede fortolkninger" (C har ADHD). Man må gå i dybden med historien om netop dette barn – ellers bliver der ikke noget eventyr.

Man kan sammenligne Tharingers og Finns arbejde med Fabler med såkaldt *narrativ terapi*. I narrativ terapi er formålet, at terapeuten og klienten sammen placerer klienten i en fortælling – en hændelseskæde – en sammenhæng. En narrativ tilgang er kendetegnet ved respekt og et ikke-bebrejdende syn på dilemmaet/problemet. Blandt de vigtigste ting er en nysgerrighed, og modet til at stille spørgsmål, som man ikke selv har svar på.

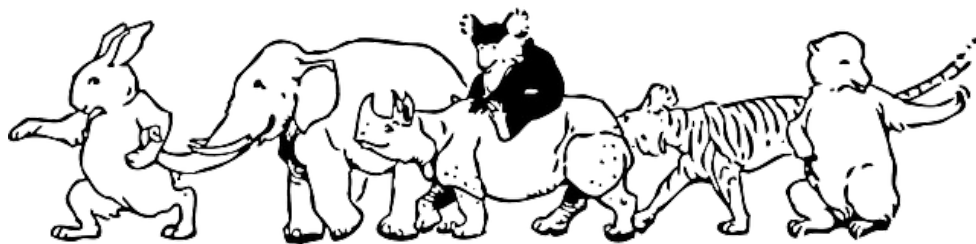
Narrative terapeuter bør forsøge at omdanne "tynde" fortællinger (med overfladiske konklusioner om personens identitet) til rige og nuancerede beskrivelser, der inkluderer hele personen med dens modsætninger og kompleksitet.

En af fordelene ved en nedskrevet fortælling er, at man kan gemme den. Den kan tages frem og læses igen, ligesom vi nogle gange gør med vores yndlingseventyr og -bøger. Vi holder af dem, fordi de har noget vigtigt at fortælle os.

Tharinger et al. 2008. Providing Psychological Assessment Feedback to Children Through Individualized Fables. *Professional Psychology: Research and Practice* 2008, vol 39, No 6 610-618.

Morgan, A. 2004. Vad är Narrativ Terapi? ScandBook AB: Mareld.

EKSEMPEL PÅ EN FABEL, 10 ÅR

Pige, 10 år, koncentrationsbesvær, genert og usikker, højt fravær.

Fortællingen om Eja Kanin.

Der var engang en kaninpige ved navn Eja. Hun boede i en eventyrskov ved en flod, der mandede ud i en stor sø. I eventyrskoven boede der masser af kaniner, store og små, brune, hvide og plettede. Eja boede i en kaninhule med sin mor og far Kanin og med sine to yngre kaninbrødre.

Eja gik på en stor kaninskole ikke særlig langt fra, hvor hun boede. Der var en frygtelig masse kaninunger i alle aldre, så det var ret trængt. Eja blev snart ti år, så hun var begyndt i mellemtrinnet. Tidligere havde hun haft en kaninlærerinde. Nu havde hun fået en ny kaninlærer, selvom klassen var den samme.

Eja var god til skolen og havde let ved at lære. Men ofte var det, som om hendes tanker vandrede væk og gik deres egne veje. Da kaninlæreren skulle gennemgå, hvad alle kaninbørnene skulle lave i timen, kom Eja i tanke om noget andet. Pludselig begyndte alle at arbejde, og så vågnede Eja op og vidste ikke rigtig, hvad hun skulle gøre. Hvad havde læreren egentlig sagt? Hvis Eja sad ved siden af en kaninunge, som hun syntes var sød, kunne hun spørge. Men nogle gange sagde hun ikke noget. Og det var endnu sværere at bede de voksne kaniner, der underviste, om hjælp.

Nogle gange kunne Eja blive urolig i skolen. Det kunne føles, som om det stormede i hendes lille kaninmave. Sådan kunne det for eksempel være, når kaninungerne skulle læse højt, eller hvis kaninlæreren stillede hende, Eja, et spørgsmål uden at hun havde løftet poten. Den bekymring var meget ubehagelig, og så var det meget svært at komme i tanke om et godt svar på det, kaninlæreren spurgte om.

En anden ting var, at det også kunne føles ubehageligt med kaninvennerne. Eja havde altid haft venner i sin kaninklasse – et par andre kaninpiger – men nogle gange havde det ikke følt trygt og rart med de venner. En gang havde det været så svært, at Eja var blevet hjemme fra skole i flere dage. Lige nu var det i det mindste lidt bedre.

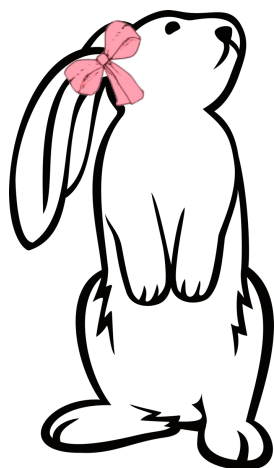
Ejas kaninforældre var søde og kloge, og de kunne mærke, når hun ikke havde det godt. Eja sagde sjældent noget i skolen, når der var uro inde i hende. I modsætning til i skolen talte hun meget derhjemme. Ejnas forældre kunne tale med hende om, hvordan man kunne tænke på forskellige ting, såsom at andre kaninunger kunne ringe til gulerodstelefonen og spørge, om de skulle lege, men at Eja sjældent ringede selv. Det var godt at kunne tale med mor og far, fordi det var dem, der forstod Eja bedst.

Ejas mor og far havde også talt med både hendes kaninlærerinde og den nye lærer. De ønskede, at Eja skulle være en kaninunge, der kunne gå i skole uden at have ondt i maven. Derfor havde de også besluttet at rådføre sig med fru Ugle, som arbejdede på skolen. Fru Ugle plejede at arbejde sammen med kaninlærerne og forældrene til kaninungerne, så alle børnene kunne nyde skolen og lære så meget som muligt. Fru Ugle ville gerne møde Eja, så det blev besluttet, at Eja skulle komme til hende i hendes store træ i skoven nogle gange. Fru Ugle skulle finde ud af og fortælle, hvad Eja var god til, og hvad hun kunne bruge ekstra hjælp til.

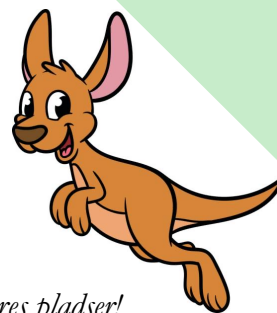
Eja syntes nok, det var både spændende og lidt mærkeligt at gå og arbejde for fru Ugle. Nogle ting var lette og andre virkelig svære. Det var fordi fru Ugle udførte opgaver som denne med både ældre og yngre kaniner, og derfor blev det nogle gange både for let og for svært. Eja kunne ikke lide at gætte, fordi hun ikke ville svare forkert. Det med at tage chancer var ikke så meget hende. Og da hun syntes, det var for svært, sagde hun det ikke, men sad stille. Men fru Ugle gættede sikkert på, hvordan det kunne være, for så spurgte hun Eja, om hun syntes, det var for svært. Det samme gjaldt, hvis Eja havde brug for at høre et spørgsmål en gang til. Eja syntes nok, at det var lidt svært at sige til selv, tænkte fru Ugle.

Fru Ugle bemærkede, at Eja var dygtig og kunne mange ting. Hun kunne også se, at hendes tanker nogle gange gled væk andre steder, og at når Eja var usikker, blev hun tavs i stedet for at spørge. Og det var godt at vide, for så kunne fru Ugle tale med både Ejass kaninforældre og kaninlærere om det. Så de kunne hjælpe Eja med at øve disse ting. For eksempel kunne Eja have et rødt og grønt kort på bænken i skolen. Når hun havde brug for hjælp, satte hun det røde kort op. Og derhjemme kunne mor hjælpe hende med, hvad hun skulle sige, hvis hun ringede til venner. Eller at hun kunne sende en sms i stedet, var det nemmere, syntes Eja.

Nu har Eja næsten afsluttet et helt år i mellemtrinnet. Hendes nye kaninlærer synes, at hun klarer sig godt i klassen. I klasseværelset er det nok lidt uro indimellem, og Eja kan blive træt af at sidde ved siden af kanindrenge, der kan være urolige og forstyrrende. Fru Ugle har fortalt hende, at hun er god til mange ting, men at hun skal øve sig i at bede om hjælp og spørge, hvis hun ikke forstår eller har misset noget. Og at man må lave fejl i skolen, det er jo netop derfor, man er der. Og at det er godt at turde prøve nye ting, selvom man kan få lidt ondt i maven af det. Men man må tage det lidt ad gangen.

EKSEMPEL PÅ FABEL, 7 ÅR

Dreng, 7 år, indlærings- og adfærdsvanskeligheder.

Fortællingen om Zeke Kænguru

-Sæt dig på din plads, Zeke! Du kan jo se, at alle dine kammerater allerede sidder på deres pladser! Gamle fru Kænguru lod vred i stemmen. Unge fru Kænguru, som også arbejdede i klassen, kom farende og førte venligt, men bestemt, Zeke hen mod hans plads. Zeke vred sig fri og ville ikke. Ofte gjorde han det stik modsatte af, hvad lærerne sagde, næsten uden at tænke over det. Det skete bare sådan.

Zeke Kangaroo var syv år gammel og gik i første klasse på Kænguruskolen på Sagos-sletten. Han var selvfølgelig startet i Kængurubørnehaven allerede sidste år, men nu gik han RIGTIGT i skole. Nu skulle man lære at læse og skrive og regne. Man var STOR, når man gik i første klasse, tænkte Zeke.

Zeke boede i en kængurubule på Sagos-sletten i nærheden af skolen. Der boede hans far også. Zekes mor var flyttet, da Zeke var fire år gammel. Hun boede på en anden slette, der ikke lå så langt fra Sagos-sletten. Zeke så hende af og til. Nogle gange, når han savnede sin mor, bad han sin far om at tage kængurutelefonen og ringe til mor, så Zeke kunne tale med hende.

Zeke og far boede også sammen med fars nye kængurukone. Og for et år siden havde Zeke fået en lille kængurubror, der sad foran på maven i en lomme på Zekes bonusmor.

Zeke kunne godt lide at gå i skole. Han holdt af sine lærere, gamle fru Kænguru og unge fru Kænguru. Unge fru Kænguru havde også været Zekes lærer sidste år, da han gik i børnehaveklasse. Og han kendte allerede alle kængurubørnene i klassen fra sidste år.

Men det var ikke kun sjovt i skolen. Det kunne også være meget svært, syntes Zeke. Der var så mange ting, man SKULLE gøre hele tiden i skolen. Man SKULLE regne, når lærerne sagde det. Man SKULLE bytte. Man SKULLE sidde stille på sin bænk og arbejde. Zeke syntes nok, at pauserne i skolen var de bedste. Og når lærerne læste højt – det var sjovt! Men ellers blev han træt af at sidde stille så længe. Hans små kænguru-ben spjattede og hoppede. Og lektionerne var så laaaange ..... Nogle gange var det også svært, det man skulle lære.

Allerværst var det nok i spisestuen. Masser af kænguruunger og kængurulærere skulle spise græs og blade på samme tid. Spisestuen var enorm, og alle talte i munden på hinanden. Ofte var det så rodet og larmende, at Zeke ikke kunne få ro til at spise. Nogle gange sprang han hoppende væk derfra, selvom han ikke måtte. Og bagefter var han så sulten, at han næsten ikke kunne tænke på andet end det saftige grønt græs og lækre, sprøde blade.

Frikvartererne var som sagt sjovere end timerne, syntes Zeke. Men det kunne også ske, at der opstod skænderier i frikvarteret med de andre kænguruunger. For eksempel når de spillede fodbold. Eller konkurrerede om, hvem der kunne hoppe længst.

Eftersom Kængurulærerne havde bemærket, at Zeke havde svært ved at arbejde i klassen, var de gået til fru Ugle, som også arbejdede på skolen. Zeke vidste ikke så meget om hende, men hun var ikke en almindelig lærer, hun kunne arbejde i alle klasser. Hun havde været i hans klasse mange gange. Zeke havde fået lov til at komme hen til hende nogle gange og lave nogle forskellige, finurlige opgaver. Og hun virkede til at kende hans far, for de talte altid med hinanden, når de mødtes om morgenen uden for klasseværelset. Nogen havde sagt, at man kunne gå til fru Ugle for at få råd, hvis man ikke vidste, hvad man skulle gøre. For eksempel hvis det var svært at sidde stille og arbejde i timerne.

Kængurulærerne, fru Ugle og rektor for kænguruskolen, Gamle Hoppe Kænguru, havde slået deres kloge hoveder sammen og sammen fundet på noget godt. Noget, som de troede ville hjælpe Zeke i skolen.

På skolen var der et klasseværelse, der var lidt for sig selv, i en anden bygning på den anden side af gården. Deroppe, på anden sal, var to kængurulærere ved navn frøken Hop og frøken Hoppe. Der måtte de kængurubørn, der havde brug for fred og ro og ekstra hjælp i skolen, gå hen. Det mærkelige ved de timer var, at de gik hurtigere, og alligevel fik man mere lavet mere skolearbejde dér end i de almindelige timer. Det var næsten som magi, tænkte Zeke. Han var begyndt at gå derhen, først på prøve og derefter på bestemte dage. Nu gik han op til klasseværelset på anden sal, hver onsdag og torsdag eftermiddag og hele fredagen. Zeke elskede at komme der. Frøken Hop var "hans egen" lærer. Frøken Hoppe arbejdede med de ældre kængurubørn.

Frøken Hop behøvede aldrig at skælde lige så meget ud på Zeke, som Gamle og Unge fru Kænguru plejede at gøre. Zeke havde energi til at arbejde i længere tid hos frøken Hop, og nogle gange, hvis han havde arbejdet godt, fik han lov til at låne en kængurucomputer i den sidste del af timen. Nogle gange spurgte Zeke, om han måtte få kængurucomputeren helt fra begyndelsen af timen, men det gik frøken Hop aldrig med til.

Frøken Hop havde sagt, at Zeke ville få lov til at komme og arbejde med hende hele det her år, hvor han gik i første klasse. Så kunne man beslutte, om man ville fortsætte næste år. Det syntes Zeke var godt. Han kunne godt lide at være i klassen med alle sine kænguruklassekammerater. Men det var også så roligt og rart at være hos frøken Hop.

Nogle gange sad frøken Hop sammen med Zeke, når de spiste i spisestuen. Så plejede det at gå meget bedre med at spise græsset og bladene til frokost.

Derhjemme blev det sjældent så rodet, som det var i skolen. Der kunne Zeke sidde stille i lang tid og lege på sin kængurucomputer, se fjernsyn eller snakke med sin far. Nogle gange syntes far, at Zeke spillede for meget på computeren, og så kunne han bestemme, at det var tid til at stoppe med at spille! Så blev Zeke sur! Zeke kunne også godt lide at lave sjov med sin lillebror og var ofte sød og omsorgsfuld over for familiens mindste kænguru.

Men når far og Zeke skulle væk hjemmefra, som for eksempel når de skulle til kængurufodboldtræning, kunne det ske, at tingene blev rodet, ligesom det var i skolen. Så havde Zeke svært ved at lytte til, hvad far sagde, og løb væk uden at lytte, selvom far råbte, at han skulle blive. Så kunne far blive vred, og det kunne Zeke ikke lide.

Nu har Zeke næsten gået et helt år på Kænguruskolen. Onsdage og torsdage og fredage er han hos frøken Hop. Det går godt, og han lærer en masse ting. I den store klasse er det stadig svært, men når Zeke er i halvklasser, går det lidt nemmere. Snart skal Zeke og far møde nogle andre kloge ugler, der er vant til at hjælpe kængurubørn, der har brug for lidt ekstra hjælp, og se om de sammen kan finde på flere måder, så skolen bliver endnu bedre for Zeke. Dette år kommer nok til at gå hurtigt, og pludselig er Zeke blevet endnu større og skal starte i ANDEN klasse!

1.3.4. TILBAGEMELDING I FORM AF "JEG-BOG"

En "Jeg-bog" er en lille bog/hæfte, der handler om barnet/den unge og resultaterne af vurderingen. Den kan fortælle om, hvordan den unge fungerer, hvad der går nemt og hurtigt, og hvad der er lidt sværere. Til hver ting som er let eller svær, er der refleksionsspørgsmål, man kan tænke over. Bogen kan også indeholde mere generelle spørgsmål, råd og tips.

Her er et eksempel på en "jeg-bog". *Bogen om Lisa* er udarbejdet med inspiration fra skolepsykolog Daniel Pålssons arbejde i Bollnäs kommune. Bagerst i hæftet er der også en "Jeg-bog" skrevet af Daniel Pålsson selv.

Tips til, hvor du kan finde billeder, der kan bruges i de skriftlige tilbagemeldinger:

- Gå til www.google.com og søg efter det ønskede motiv. Vælg fanen billeder. Et tip kan være at klikke på "Værktøjer" – "Type" – "Clipart", for at få tegnede billeder.
- <https://pixabay.com/sv/>
- **Vær opmærksom på, at mange billeder er beskyttet af ophavsret.** Vælg så vidt muligt billeder uden vandmærker eller lignende.

LISAS BOG

BOGEN OM LISA

Lisa er 10 år gammel og går i fjerde klasse. Hun kan godt lide at læse og se YouTube. Denne bog handler om Lisa og fortæller om, hvordan hun arbejder. Den omhandler både de ting, som hun har let ved og som føles naturligt for hende at gøre, men også om de ting, som hun har lidt sværere ved. Dem, som hun har brug for mere tid til, mere hjælp og opmuntring for at klare.

Ting, der er lette....

Lisa er vant til at have oddsene imod sig og kan kæmpe som få andre. Hun giver sjældent op.

Noget som Lisa kan tænke over:

Er der nogle øjeblikke, hvor du giver lettere op end i andre øjeblikke? Hvad er det, der adskiller disse øjeblikke fra hinanden?

Lisa er modig. Hun tør gøre ting, selvom de føles svære.

Noget som Lisa kan tænke over:

Er der noget, du gerne vil gøre, som du stadig ikke har prøvet? Er der måske nogen, der kan hjælpe dig med det?

Lisa er opmærksom. Hun er god til at se ting, der sker omkring hende, og bemærker ting, som andre overser.

Noget som Lisa kan tænke over:

Er det altid godt at være opmærksom på ting, der sker omkring dig?
Kan det nogle gange også give problemer?

Lisa viser omsorg for og hjælper andre, der har brug for hjælp.

Noget som Lisa kan tænke over:

Vi kan alle kæmpe med vanskeligheder indimellem i livet. Hvis du så en anden have et problem med noget, som du synes er svært lige nu, hvordan ville du så forsøge at hjælpe den person?

Ting, der er lidt sværere...

Lisa har svært ved at lave ting, der føles kedelige, men som skal gøres alligevel. Hun kan holde sig frisk og fokuseret i et stykke tid, men bagefter mister hun energien og bliver hurtigt træt.

Noget som Lisa kan tænke over:

Er det muligt at gøre de ting, der føles kedelige, lidt sjovere på en eller anden måde? Eller er der andre måder at gøre det nemmere på?

Lisa har svært ved at være sød overfor sig selv. Hvis hun ikke når det, der var planlagt i løbet af skoledagen, sker det let at hun tænker negative tanker om sig selv og bliver stresset. Men så øges risikoen for, at hun bliver endnu mere stresset og når endnu mindre....

Noget som Lisa kan tænke over:

Hvis du føler dig ked af over noget, du ikke har nået at lave, så tænk på en person, som du ved holder meget af dig. Hvad tror du, at den person ville sige til dig lige nu?

Vi er alle forskellige fra hinanden på den ene eller anden måde, og vi har alle brug for at øve os på forskellige ting. Nogle ting er måske lettere for nogle mennesker end andre, og det er ikke altid helt retfærdigt. Men uanset om vi har nemt eller svært ved noget, kan vi altid blive bedre til det med den rette træning.

Gode spørgsmål at stille dig selv, Lisa, når du laver skolearbejde:

Før og under opgaven:

- Hvorfor gør jeg det? Hvad er meningen med det?
- Har jeg prøvet noget lignende før?
- Findes der andre måder at lave det her på?
- Kan jeg bede om hjælp? Kan nogen forklare mig om spørgsmålene/problemerne?
- Hvis jeg sammenligner det her problem med et andet, som jeg syntes var lidt nemmere, hvad er lighederne og forskellene?
- Er der en måde at få det her problem til at blive nemmere?

Efter opgaven:

- Hvordan løste jeg problemet?
- Hvorfor valgte jeg at løse problemet på netop den her måde?
- Hvad var det, der gjorde det nemmere?
- Hvad lærte jeg?
- Hvad kan jeg gøre anderledes næste gang?

På de næste sider finder du en tjekliste med forskellige ting, som du selv kan gøre for at holde din hjerne og krop i bedst mulig form og for at have det så godt som muligt.

Vores dagsform kan variere alt efter forskellige omstændigheder.

Her er en tjekliste med forskellige ting, du selv kan gøre for at have det godt og fungere bedst muligt:

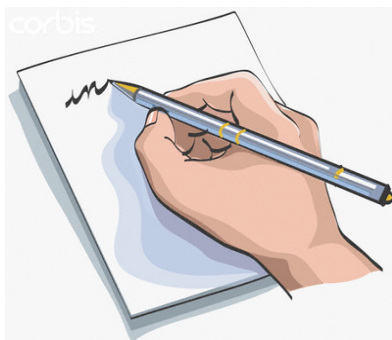
- ❖ Har du drukket nok vand i dag? Hvis du har drukket for lidt, kan du ud over at blive tørstig, føle dig urolig, træt og irriteret.
- ❖ Har du spist noget indenfor de sidste tre timer? Hjernens bruger masser af energi, og at være sulten kan gøre dig træt og irriteret. Husk at spise noget, som mætter dig; nødder, frugt, grøntsager eller yoghurt f.eks.
- ❖ Har du været i bad de sidste par dage? Hvis ikke, så gør det! Du har det bedre og føler dig frisk og afslappet bagefter.
- ❖ Har du bevæget dig i løbet af dagen? Hvis ikke, så gør det! Løb, lav gymnastik, svøm, dans, gå en tur eller tag trappen, og vær gerne ude i den friske luft. Selv små bevægelser sætter gang i blodcirkulationen og hjernen.
- ❖ Har du nusset med et kæledyr eller krammet nogen inden for de sidste par dage? Din familie og kæledyr er perfekte til det - eller hvorfor ikke spørge en ven om et kram?
- ❖ Føles det svært at få tingene gjort? Start med noget nemt og småt, så føler du, at du kommer i gang; eksempelvis at finde dine skolebøger frem eller rydde op på bordet eller gulvet. Gør det hyggeligt, der hvor du arbejder!
- ❖ Hav rutiner, som du har det godt med. Spis morgenmad, frokost, aftensmad og gå i seng og stå op omkring samme tid.
- ❖ Lav ting, du godt kan lide, og som gør dig glad! Alle har brug for at have sjovt og lave ting, som får dem til at have det godt.

SLUT

1.3.5. TILBAGEMELDING I FORM AF ET SKRIFTLIGT BREV

For en teenager kan det være hensigtsmæssigt at formulere vurderingens resultater som et brev.

Eksempel: (pige 13 år, højt fravær i skolen)

Til Maja

Vi mødtes for sammen at prøve at finde ud af, hvorfor skolen ikke har fungeret så godt, siden du startede her på A-skolen. Du har haft meget fravær og slet ikke været i skole siden vinterferien.

Vi har mødtes fire gange- det kaldes en psykologundersøgelse - og du har lavet mange forskellige opgaver, udfyldt flere spørgeskemaer, og vi har snakket sammen. Jeg vil beskrive nogle ting, som jeg har lagt mærke til, når jeg har mødt dig, og som jeg synes er vigtige.

Den store test, du har taget, viser, at dine resultater er flot godkendt og over gennemsnittet for din alder i langt de fleste opgaver. Noget, du er særligt god til, er sproglige opgaver. For eksempel er dit ordforråd meget godt for din alder. Du klarede dig rigtig godt og jeg kan se, at du har meget gode forudsætninger for at lære. Det stemmer også overens med hvad din lærer på B-skolen tidligere har sagt; at du var dygtig og havde let ved alle fag.

Du skulle også udfylde et spørgeskema om, hvordan du synes, du kan koncentrere dig og komme i gang med ting. Det er ikke noget, der er et problem for dig. Men når det handlede om følelser som bekymring, tristhed og vrede, krydsede du af, at du har nogle bekymringer, særligt i forhold til kammerater i skolen. Du føler dig ikke tryk her og bekymrer dig om, at det bliver på samme måde i A-skolen, som det har været på tidligere skoler.

Fortsættes. Næste side

Da vi talte om, hvordan skolen har været tidligere, syntes du, at det gik ret godt indtil 4. klasse. Dine gamle lærere, som jeg har talt med, mente dog også, at det tidligere havde været svært for dig også. Vi har brug for at forstå mere om, hvad der sker i skolen med kammeraterne, fordi det gør, at du ikke har lyst til at komme her.

Vi lavede også et netværkskort over hvilke personer, der er vigtige for dig. Du skrev mange personer inde i "vennekassen", men det var personer, du har meget kontakt med via sociale medier, men som du ikke møder så ofte i virkeligheden. I "skolekassen" skrev du ikke andre navne end din lærer Anna. Så lige nu er der ingen venner i skolen, der er vigtige for dig.

Det fortæller os nogle ting: Du er godt begavet, hvilket betyder, at du kan klare dig rigtig godt i skolen, hvis du møder op. Men du har haft svært ved både at komme afsted i skole og bliver her hele dagen. Og det der er svært, synes ikke at handle om selve skolearbejdet, men om at være sammen med klassekammeraterne. Sådan har det været i længere tid, ikke kun på mellemtrinnet, men også tidligere, selvom du var mere i skole dengang.

Det er sådan, at alle børn i Danmark skal modtage undervisning. Derfor skal vi i fællesskab finde ud af, hvordan vi gør det bedst for dig. På det seneste har du lavet nogle lektier derhjemme, men det kan ikke erstatte at være med i undervisningen. Du er en dygtig pige, og vi ønsker, at du får mulighed for at bruge dine positive og gode sider. Derfor har vi voksne på skolen tænkt os at fortsætte med sammen med dig og dine forældre at finde ud af, hvad der skal til, for at du kan komme i skole. Det er fantastisk, at du er kommet i skole her efter sommerferien!!!

Fremover har vi to hovedmål:

- At du går i skole som alle andre
- At du ved, hvad du skal gøre, når tingene bliver svære.

Det er sjovt at arbejde sammen med dig Maja! Du gør dig mange kloge tanker, og hvis du kommer i skole og deltager i undervisningen, vil du få karakterer, der i sidste end vil give dig frihed til at vælge præcis det, du har lyst til i fremtiden. Det sørger vi for sammen.

Skrevet af Eva Andersson, psykolog på A-skolen

1.4 SKRIFTLIG TILBAGEMELDING TIL PÆDAGOGISK PERSONALE

IDÉBANK TIL UNDERSTØTTENDE TILTAG

Jo tydeligere man kan formidle information fra den psykologiske vurdering, jo bedre er muligheden for at give eleven den rette støtte og hjælp.

Til lærere og andet personale på skolen, der arbejder med eleven, kan information fra vurderingen tilpasses efter, hvad der er relevant for denne gruppe. Det kan udformes som en kortere sammenfatning, hvor psykologen (gerne sammen med en specialpædagog) sætter ord på, hvad de psykometriske resultater betyder for elevens pædagogiske hverdag. Målet med læreres undervisning er at skabe et læringsmiljø, der er tilgængeligt for alle. Alligevel kan der opstå et behov for at iværksætte ekstra tilpasninger for nogle elever.

Her er en idébank med understøttende tilpasninger, der kan forbedre læringsmiljøet og gøre det lettere for eleven. Forslagene er inddelt i nogle almindelige områder, hvor elever kan have vanskeligheder. Det er vigtigt at huske, at vanskeligheder viser sig forskelligt fra elev til elev. Det, som fungerer godt for en elev, er måske ikke lige så brugbart for en anden, også selvom de har lignende vanskeligheder.

Se derfor forslagene igennem inden for alle områder. Klasselæreren og/eller specialpædagog udvælger relevante tilpasninger i samarbejde med eleven, og det er også muligt at formulere egne forslag (se også vedhæftet vurderingsmateriale).

For at kunne anvende dette meningsfuldt i praksis, er det nødvendigt, at der på teammøder/konferencer afsættes tid til, at klasselæreren kan formidle og følge op på de dokumenterede tilpasninger over for alle relevante lærere. Alle lærere skal derudover enkeltvis tale med eleven om, hvordan tilpasningerne fungerer, og hvordan de kan justeres og forbedres i det enkelte fag. *Målet er at udvikle elevens egen metakognitive evne til at se, hvad der fungerer i skolearbejdet, og hvad der fortsat skal udvikles.*

Tilpasninger indenfor læsning, stavning og skrivning

- Indlæste undervisningsmaterialer og skønlitteratur.
- Få opgaver læst højt under prøver.
- Længere tid til prøver.
- Hovedsageligt skrive på iPad.
- Tastatur til iPad og/eller skrive-app med oplæsningsfunktion.
- Klar vejledning til forskellige tekstgenrer.
- Læreren bør ikke rette eller trække point ved stavfejl.
- Slippe for at skrive noter i timen og få mulighed for at tage et billede af tavlen, få en kopi eller få tilsendt noterne af læreren efter timen.
- Aftale, at eleven ikke behøver læse højt i klassen.
- Noter må ikke fjernes med det samme fra tavlen.
- Suppler om nødvendigt skriftlige prøver med en mundtlig prøve.
- Henvisning til relevante hjemmesider i stedet for selv at søge information via fri informationssøgning.

TILPASNINGER SOM STØTTE TIL KONCENTRATION OG UDHOLDENHED, PLANLÆGNING OG OPSTART

- Hjælp til at prioritere og tydeliggøre, hvilke opgaver der er vigtigst.
- Tilpasset antal opgaver.
- Hjælp fra lærere til at strukturere og opdele længere opgaver i delopgaver.
- Få eget skema over skoledagen (på bordet, i skabet, billeder på telefonen)
- Korte gennemgange.
- Lektionsplan på tavlen, som bliver stående hele timen, overstreg evt., som de bliver gjort.
- At timen afrundes med en opsummering.
- Både mundtlige og skriftlige instruktioner
- Individuelle og ekstra tydelige instruktioner
- Overvejet siddeplads i klasselokalet ift. læring og ro
- Støtte fra læreren til at komme i gang med arbejdet.
- Høreværn.
- Tilpasning af mængde og sværhedsgrad af lektie.
- Hjælp til planlægning af lektier.
- Få information i god tid om afleveringer og prøver.

TILPASNINGER INDEN FOR KONTAKT, KOMMUNIKATION OG INTERAKTION

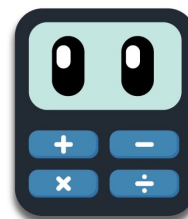
- Tydelig information om arbejdet: Hvad? Hvor længe? Med hvem? Hvor? Hvad sker der nu?
- Få information i god tid i tilfælde af ændringer, f.eks. i skema eller ved lokaleændringer.
- Særlige apps, f.eks. til at forstå og overholde tidsplaner.
- Tydelige skilte, gerne med billeder.
- Mulighed for at få genfortalt en instruktion for at få bekræftet, at man har forstået det rigtigt.
- At tingene siges direkte og tydeligt, undgå metaforer, da de kan forstås bogstaveligt.
- Hjælp til at begrænse antallet af valgmuligheder i skolearbejdet.
- Mulighed for at arbejde alene nogle gange, også selvom resten af klassen laver gruppearbejde.

TILPASNINGER VED SPROGVANSKELIGHEDER/HANDICAP I TALE OG SPROG

- Korte instruktioner.
- Forforståelse for større tekstafsnit
- Grundlæggende begrebsforståelse før undervisningen fortsætter.
- Kombiner tekster med konkret materiale, billeder, film, oplevelser eller praktisk at optræde/opleve det.

TILPASNINGER I MATEMATIK

- Brug konkret, praktisk materiale
- Hjælp til at strukturere opgaven.
- Tilpasset læringsmateriale.
- Lommeregner.
- Gangetabeller/kvadrattalstabel, forskellige ”hjælpearke”.

GENERELLE TILPASNINGER

- Ekstra sæt undervisningsmateriale derhjemme.
- Tydelig og let tilgængelig information om lektier for både elev og forælder.
- Tydelig information om faglige mål.
- Specialpædagog/lærer-kontakt i kortere eller længere perioder.
- Undervisning i mindre grupper
- Særligt undervisningsmateriale.
- Mulighed for et uforstyrret undervisningsmiljø.
- Fritagelse for karakterer. Besluttes af skoleledelsen i samarbejde med forældrene og ofte PPR.
- Ved alle former for skriftligt arbejde: Vis tydeligt, hvordan teksten skal bygges op, dvs. lave en model eller en skabelon, som eleven kan følge.
- Studievejledning.

På næste side følger et spørgeskema, som lærer og elev kan lave sammen.

NEMT ELLER SVÆRT I SKOLEN?

Er det nemt eller svært for dig at..?	Nemt	Midt imellem	Svært
Forstå skemaet?			
Finde rundt på skolen?			
Medbringe de rigtige bøger og materialer til undervisningen?			
Holde styr på skolematerialer og vigtige papirer?			
Komme til tiden til undervisningen?			
Lytte til lærerens gennemgang?			
Vide hvad jeg skal gøre efter lærerens gennemgang?			
Være klar til tiden?			
Aflevere mine opgaver til læreren?			
Lave dine lektier?			
Læse til eksamen?			
Tale foran klassen?			
Spørge om hjælp?			
Række hånden op og svare på et spørgsmål?			
Lytte til andre?			
Arbejde i grupper?			
Arbejde alene?			
Arbejde i par, hvis jeg selv kan vælge med hvem?			
Arbejde i par, hvis læreren bestemmer med hvem?			

Er det nemt eller svært for dig at..?	Nemt	Midt imellem	Svært
Forstå hvad der står i grundbøgerne?			
Omgås med andre elever i frikvartererne?			
Forstå hvad jeg skal gøre i timerne?			
Følge skolens regler?			
Spise i kantinen?			
Vælge mellem forskellige muligheder?			
Koncentrere mig om det, jeg skal lave i timen?			
Huske hvad lærerne siger?			
Vide hvad jeg skal kunne for at bestå et fag?			
Skrive i hånden?			
Skrive på iPad'en?			
Bestå alle fag?			
Side stille til undervisning?			
Skrive opgaver?			
Komme i gang med opgaverne i timen?			
Lære nye ting?			
Huske at lave lektier?			
Vide hvordan jeg skal begynde på opgaver i timen?			

Udarbejdet af speciallærer Karin Steinwall, Kista folkeskole 2018.

TIPS!

Materialet Skolkompassen (2015) indeholder gode forslag til spørgsmål og vurderingsmateriale, der kan bruges til at udvikle understøttende tilpasninger og læringsmiljøer.

1.5 TILBAGEMELDING VED ELEVER MED LETTERE INDLÆRINGSVANSKELIGHEDER (IQ 70-85)

Når elever har sværere ved at tænke abstrakt end deres jævnaldrende, har det ofte konsekvenser for skolearbejdet, men det kan også påvirke deres sociale færdigheder og koncentration. Det drejer sig om en relativt stor gruppe elever, ca. 14 %, som skolen ofte har svært ved at yde tilstrækkelig hjælp.

Vanskelighederne eskalerer ofte med alderen, i takt med at kravene i skolen stiger, læringsstoffet bliver mere komplekst, og elevens egne eksekutive funktioner får stadigt større betydning. Elever med indlæringsvanskeligheder, der arbejder hårdt og gør deres bedste, men stadig ikke når deres mål, har øget risiko for at lide af psykisk sygdom og har stigende fravær fra skolen. De kan føle, at skolearbejdet er for svært, og at de regelmæssigt pålægges for store krav, som tærer på deres selvværd. Det skaber også stress for underviserne, der ikke kan hjælpe eleven med at bestå faget. I disse tilfælde er det vigtigt at tilbagemeldingen af en psykologisk vurdering er særligt velovervejet. Du skal være tydelig men samtidig varsom i formidlingen af information til elev, forældre og pædagogisk personale. Der opstår ofte frustration hos alle involverede, hvilket kan resultere i at samarbejdet omkring eleven kører fast. Med en pædagogisk tilpasning af kravene, så de passer den enkelte elev, øges betingelserne for, at han eller hun kan udvikle sig mest muligt i henhold til deres vilkår. Det er vigtigt at minde eleven om, at man lærer for livet, selvom ønsket er at modtage bestående karakterer.

EKSEMPEL PÅ SAMMENFATNING AF VURDERINGENS RESULTATER TIL LÆRERE

(Pige 12 år, fiktivt eksempel)

Vurderingen med WISC V og SON-R viser, at Aysbas kognitive evner ligger betydeligt under gennemsnittet for hendes alder. Hun har en alderssvarende evne til at arbejde hurtigt med enkelt materiale. I øvrigt præsterer hun betydeligt under gennemsnittet, men over grænsen for, hvornår kriterierne for diagnosticering af let intellektuel funktionsnedsættelse (udviklingshæmning) er opfyldt. Aysba har generelle indlæringsvanskeligheder. Selvom hun har gået i skole i Danmark i hele sit skoletid, har hun betydelige sprogvanskeligheder. Hun har desuden også blevet diagnosticeret med ordblindhed. Det betyder noget, når hun lærer nye ting og er forklaringen på, at hendes vidensudvikling går langsomt, på trods af godt fremmøde, motivation og ekstra støtte i hendes skolearbejde. Hvis man har denne type indlæringsvanskeligheder, bliver det ofte sværere at nå de faglige mål, jo højere op man kommer i klassetrinene. En lavere evne til at resonere abstrakt, tænke på nye løsninger og kombinere fakta resulterer i et langsommere indlærings tempo og gør det sværere at tilegne sig nyt stof.

Aysba har naturligvis evnen til at lære, men abstrakt og teoretisk viden vil tage længere tid for hende at tilegne sig, og hun vil have brug for mere pædagogisk hjælp og støtte end den gennemsnitlige elev. Praktiske og æstetiske fag mestrer hun bedre, men selv her er målene begyndt at blive svære at nå, da der også indgår teoretiske elementer i disse fag. Aysba har gode sociale færdigheder, er samarbejdsvillig og har let ved at omgås med jævnaldrende. Hvis hun modtager en undervisning, der er tilpasset hendes forudsætninger, kan hun nå så langt som muligt i sin faglige udvikling - forhåbentlig med en bevaret selvtillid og motivation til at lære mere som resultat.

HVAD KAN HJÆLPE I UNDERVISNINGEN AF ELEVER MED INDLÆRINGSVANSKELIGHEDER?

- Giv opgaver med passende sværhedsgrad

Hvis læringsstoffet konstant er for svært, mister eleven før eller siden motivationen til at lære og giver op. Opgaverne skal have en passende sværhedsgrad; eleven skal anstrenge sig, men samtidig have en rimelig chance for at gennemføre opgaven. Det kan betyde bøger og opgaver til en lavere klasse end den klasse, man går i. Dette er ikke altid et populært forslag, da eleven gerne vil være "som alle andre". Undervisningsmateriale, der ikke er aldersspecifikt, kan være en løsning.

- Forklaring af opgaven, så eleven virkelig forstår den

At viden hurtigt bliver glemt og forsvinder, handler ofte ikke om, at eleven har dårlig hukommelse. Det er i stedet et udtryk for manglende forståelse, hvilket fører til mekanisk indlæring. Eleven har ikke glemt, hvordan man løser regnestykket i matematik, men har aldrig lært "i dybden", hvordan man gør. Abstrakte opgaver skal så vidt muligt konkretiseres.

- Konkretisering

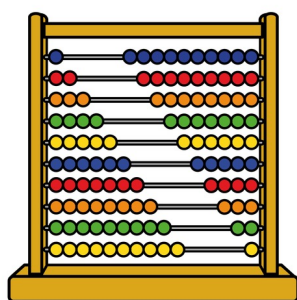
Dette hænger sammen med det forrige punkt. Læreren skal forklare fænomener og læringsstof ved hjælp af eksempler fra virkeligheden. Gennem film, billeder, laboratorieøvelser, eksperimenter osv. giver du eleven håndgribelig hjælp til at forstå teoretisk viden og sætte den ind i en kontekst. I matematik kan man for eksempel i lavere klasser bruge læringsredskaber som klodser, penge, centicubes og lignende. Jo ældre eleven bliver, desto mere udfordrende bliver det for lærerne at konkretisere abstrakte opgaver. På de højere klassetrin er dette ikke altid muligt. Du må derefter give eleven tilpassede opgaver ud fra det kognitive niveau, eleven befinder sig (se punkt 1).

- Tjek op på, at eleven har forstået opgaven

Bed eleven genfortælle, hvordan de har forstået opgaven – på den måde ses det, hvilke oplysninger de skal suppleres med. Hav hyppige check-ins med eleven, så eventuelle misforståelser opdages hurtigt.

- Forforståelse

Som introduktion til et nyt element eller område kan man se en film, læse en historie, se billeder eller lignende, som gør det nemmere og mere virkeligt at forstå det, man efterfølgende skal læse om. Skal man for eksempel læse om vikingetiden, kan det hjælpe at se en film om, hvordan vikingerne levede.

- Tydelighed og gentagelse

Faste rutiner, der går igen, er en hjælp, hvis man har svært ved at forstå. Et enkelt og konkret sprog, der ikke forudsætter, at eleven kender teoretiske begreber – forenkl, tydeliggør og forankr det i virkeligheden. Et enkelt og konkret sprog gør det lettere, ligesom påmindelser og huskesedler gør det.

- Hjælp til at planlægge og reflektere

Det forventes, at eleverne allerede fra en relativt tidlig alder selvstændigt kan søge information, planlægge opgaver og reflektere over resultatet. Kravene stiger herefter hurtigt med alderen. Mange elever bliver hjulpet af en arbejdsplan – en liste med konkrete trin til, hvordan man griber en mere omfattende opgave an. Med en model for, hvordan processen skal foregå, kan de lettere arbejde selvstændigt i stedet for at gå i stå og blive passive ved en alt for stor og diffus opgave.

F.eks.: Skriv en fortælling/eventyr/spøgelseshistorie!

- Opgaveliste: Hvad skal historien handle om? (indhold)
- Hvem er med? (personer)
- Hvor foregår handlingen? (sted/rum)
- Hvornår foregår historien? (tid)
- Hvad sker der først og bagefter? (kronologi)
- Hvordan slutter det?

- God tid

Da elever med begrænsede kognitive forudsætninger har en langsommere indlæringsproces, har de brug for ekstra tid til tankearbejde. De skal have mere tid til repetition, længere tid til prøver samt mere øvelse og forberedelse.

BarnNU-teamet. 2000. Idé-Banken. Barnens Sjukhus på Huddinge Universitetssjukhus.

Carlsson Kendall, Gunilla. 2015. Elever med svag teoretisk begåvning. Natur & Kultur.

2. MUNDTLIGE TILBAGEMELDINGER

Et lige så vigtigt aspekt som den skriftlige tilbagemelding er den mundtlige tilbagemelding af vurderingens resultater. For yngre børn er det primært forældrene, der modtager resultaterne af vurderingen. Herefter laver man måske kun lave et kort resumé for barnet. Man kan også gennemgå styrker og svagheder ved hjælp af billeder eller læse en "jeg-bog" sammen med barnet, hvis en sådan er blevet udarbejdet. Hvis vurderingen formidles ved hjælp af en fabel, læses denne op for barnet af psykologen.

Ældre elever får deres egen tilbagemelding, alene og/eller sammen med forældrene.

Efter samtykke fra forældrene skal resultatet formidles til personalet på skolen, som arbejder med barnet. Der er *altid* behov for et opfølgende møde, hvis vurderingen viser, at eleven har vedvarende vanskeligheder. Det kan være svært at tage al information om sit barn ind og forstå betydningen og konsekvenserne af det ved en enkelt lejlighed.

Den konstellation, hvori man giver tilbagemeldingen, skal tilpasses efter behov. Psykologen kan vælge at give hele tilbagemeldingen kun til forældrene og eleven eller inkludere andet skolepersonale. Eksempelvis kan hele eller dele af vurderingen formidles sammen med klasselæreren, specialpædagog eller socialrådgiver. Hvis forældrene ikke bor sammen, er det vigtigt, at begge er til stede ved tilbagemeldingen for at skabe de bedste forudsætninger for at opnå en fælles forståelse.

Tilbagemeldingen skal udformes afhængigt af modtagerne, når det gælder indhold og abstraktionsniveau. Du bør stræbe efter en dialog med eleven og forældrene og invitere til samtale og spørgsmål frem for at ”belære” dem. Du bør afsætte god tid og give plads til reaktioner og refleksion. Man kan her diskutere:

- Hvordan modtager eleven bedst information?
- Hvad er elevens indlæringstempo?
- Hvordan ser elevens motivation/drivkraft ud? Hvordan kan den understøttes?
- Hvilke kompenserende tiltag/hjælpemidler er relevante til at benytte?
- Skal eleven have ekstra tilpasninger eller en handlingsplan?
- Er der brug for yderligere undersøgelse/henvisning andetsteds?

For det faglige personale er der ofte behov for at samarbejde med PPR-psykologen for at drøfte implementering af tiltag og evt. konkretisering af en handlingsplan. Den mundtlige tilbagemeldings budskab er at give selvindsigt i styrker og vanskeligheder samt formidle, at det er okay - og ligefrem godt - at tale om det. Tilbagemeldingen skal også formidle håb for fremtiden og anvise tilgange, der kan gøre hverdagen lettere for den unge.

Mod slutningen af tilbagemeldingen kan det være klogt, at psykologen lægger op til en fælles diskussion med pædagogisk personale, elev og forældre om mulige tiltag. Alle kan komme med forslag, som psykologen skriver på et whiteboard/tavle. Derefter vælger man i fællesskab det, der er vigtigst og mest realistisk at begynde med. Hvis alle involverede selv har været med til at træffe beslutningerne, øges sandsynligheden for, at flere føler sig involveret i de foreslåede tiltag, og dermed gør dem lettere at gennemføre.

2.1 MUNDTLIG TILBAGEMELDING TIL FORÆLDRE, PERSONALE OG ÆLDRE ELEVER

En tilbagemelding begynder egentlig allerede ved selve henvisningen. En tydelig henvisningsårsag og en forståelig gennemgang med forældre og elever af, hvad en psykologisk vurdering indeholder, og hvordan den foregår, gør det lettere efterfølgende at formidle resultaterne.

Den mundtlige tilbagemelding kan derfor indledes med at tage udgangspunkt i det eller de dilemmaer i elevens skolegang, som førte til, at vurderingen skulle laves.

F.eks.:

Vanskeligheder med at nå de faglige mål

Specifikke læse-, skrive- eller regnevanskeligheder

Koncentrationsbesvær

Svært ved at fungere i klasseværelset

Udfordringer med social interaktion

Svært ved forandringer

Depression, angst

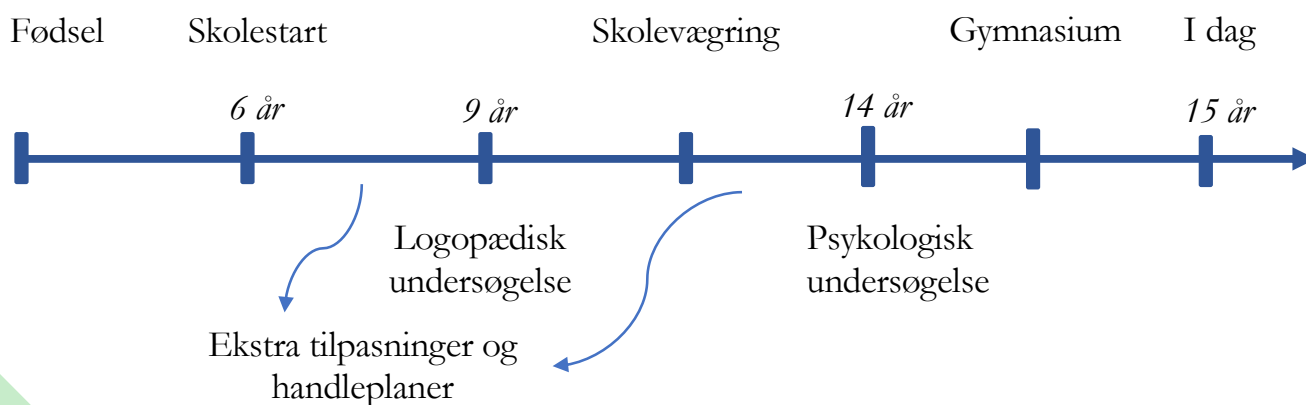
Selvskadende adfærd

Højt fravær

Andet

Det skal også fremhæves, at vurderingen har til formål at finde styrker og ressourcer, der kan hjælpe eleven med at håndtere sine vanskeligheder.

Det er vigtigt at sætte vurderingen ind i en sammenhæng. Du kan f.eks. tegne en **tidslinje** over skolegangen.

2.1.1 BILMODELLEN

Eksempel: Illustrer elevens hverdag i skolen ved hjælp af en bil. Hvilke færdigheder skal der til, for at bilen kan rulle? Dækkene kan for eksempel illustrere;

Indlæring, motivation/trivsel, opmærksomhed/udholdenhed, planlægning, fleksibilitet (eksekutive funktioner), motorik, arbejdstempo samt **sociale og adaptive færdigheder**.

De forskellige test og spørgeskemaer, du har anvendt, kan derefter kobles til de forskellige færdigheder/dæk.

Indlæring: WISC-V, SON

Adaptiv funktion og sociale færdigheder: ABAS-3, SRS-2

Psykisk trivsel og motivation: Beck ungdomsskemaer (BYI-II), 'Sådan er jeg' interview/samtale

Eksekutive funktioner: BRIEF-2

Fin- og grovmotorik: Observation og anamnese

Indlærings- og arbejdstempo: WISC-V

Anamnese samt **observationer** i undervisningen og/eller frikvarterer – kan bidrage med viden til alle ovenstående færdigheder/"dæk".

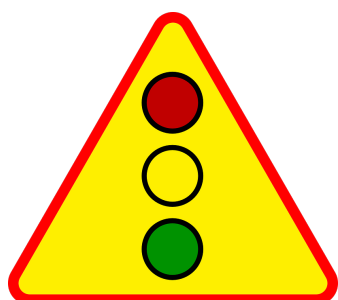
Er der et dæk, hvor luften siver ud? **Reservedækket** bagpå kan symbolisere ekstra støtte.

Monica Kierkegaard, 2020.

Bilen har brug for benzin og service – det er vigtigt, at eleven spiser og sover ordentligt og bevæger sig.

Bilen skal følge færdselsreglerne - hvis alle gjorde, som de ville i skolen, ville der opstå kaos. Der er en grund til, at reglerne findes, og at man er nødt til at forholde sig til dem.

Hvis man ikke følger færdselsreglerne...

”... ville forstå, hvorfor jeg blev sådan en fiasko”

Jeg er en snart 50-årig mand, som i 2016 blev diagnosticeret med mild Asperger og moderat ADD. Lærerne i skolen mente allerede i 70'erne, at jeg burde undersøges, men af en eller anden grund, blev det aldrig til noget. Det var mig selv, der omkring 2010-11 gerne ville forstå, hvorfor jeg blev sådan en fiasko, og hvorfor det aldrig lykkedes mig at mestre ting eller fuldføre noget. Det er som om, at os med ADD, vi har en brændstoftank på 30 liter, når alle andre har 60. Vi skal tanke dobbelt så ofte og kan hverken køre lige så hurtigt eller langt... Derudover er vores GPS i stykker, så vi farer vild! Hvis ADHD eller visse former for Asperger kan være en superkraft, så er ADD det modsatte.

2.1.2 NORMALFORDELINGSKURVEN

Man kan tegne en normalfordelingskurve op med forskellige farver og illustrere områder som gennemsnitlig, betydeligt over, betydeligt under osv. Med tests som Wechsler-skalaerne kan man indtegne elevens resultater på kurvens forskellige områder for at vise, hvordan delresultater og helheden forholder sig til hinanden. Der findes færdige pædagogiske hjælpemidler, man kan købe, der er baseret på normalfordelingen (Jessica Larsson, Pics Plain 2017) eller man kan fremstille sine egne.

Verbal forståelse

Visuospatiale funktioner

Ræsonnering

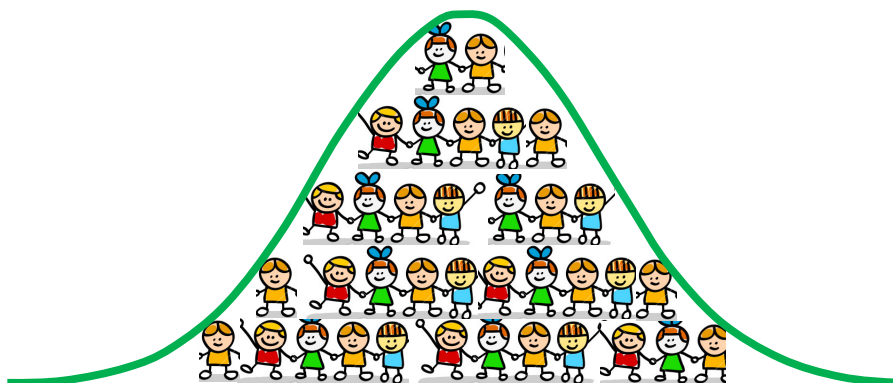
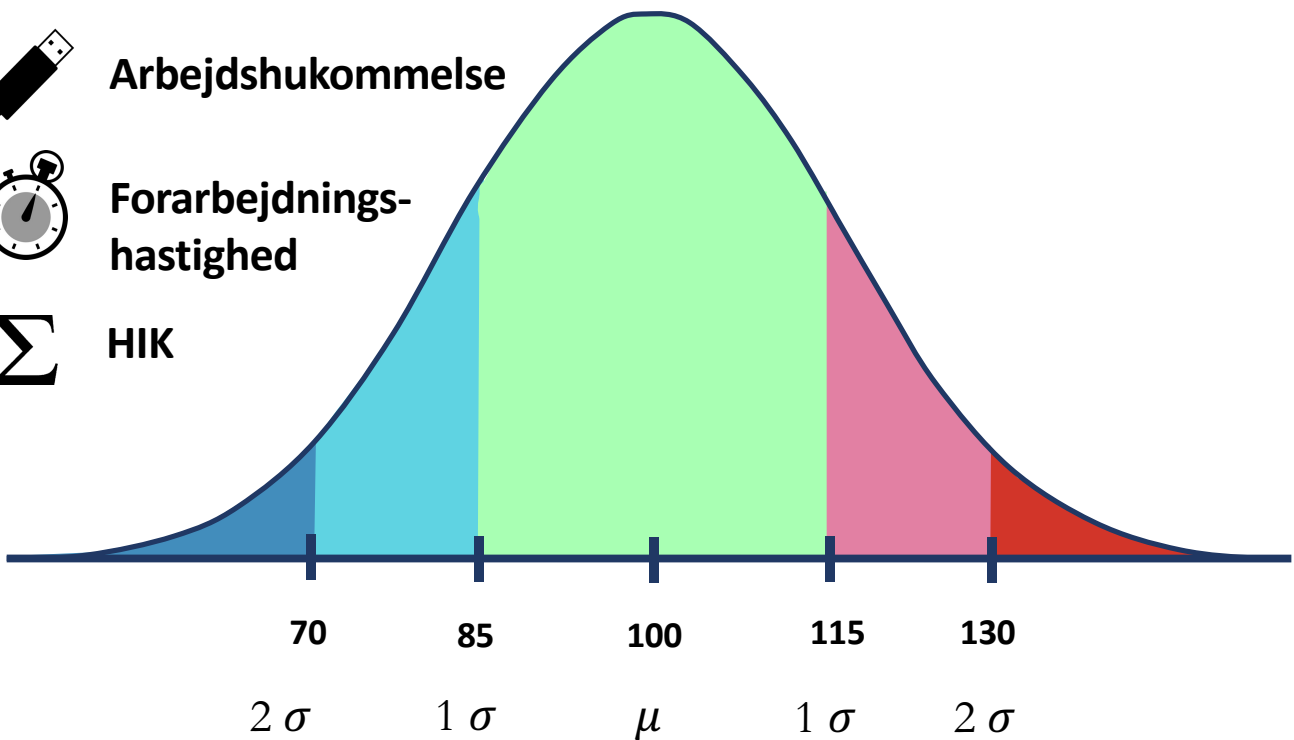
Arbejdshukommelse

**Forarbejdnings-
hastighed**

HIK

2.2 TILBAGEMELDING NÅR ELEVEN HAR VANSKELIGHEDER MED KONTAKT, KOMMUNIKATION OG MENTALISERING (PROBLEMER INDEN FOR AUTISMESPEKTRET)

Nogle af de elever, der udredes i skolen, har svært ved at forstå, at deres egen tænkning kan være anderledes end andres. Måske har eleven allerede en diagnose inden for autismespektret. Måske opdages vanskeligheder med at forstå andres tankeverden i en undersøgelse, der foretages af andre årsager.

Når en elev har svært ved at forstå forskellen mellem sin egen og andres tankegang, tror vedkommende, at andre vil og tror det samme, som han eller hun selv gør. Det får ofte konsekvenser for social interaktion og evnen til at overskue konsekvenser. I nogle tilfælde fører det også til en følelse af eksklusion. En elev, der tager udgangspunkt i sig selv, kan virke egoistisk og hensynsløs over for sine omgivelser, hvis man ikke forstår, at det handler om manglende evne/begrænsning og ikke om uvilje. Andre kan her reagere med afstandtagen eller vrede, fordi de opfatter det som om, at den pågældende elev ikke vil at forstå eller ændre sig. I de situationer er det let for eleven at opleve sig misforstået og uretfærdigt behandlet.

At gennemføre og give en tilbagemelding på en vurdering til en elev, der kæmper med disse vanskeligheder, kræver særlig omtanke og mentalisering fra den udredende psykologs side. Ellers kan de misforståelser og konflikter, som eleven oplever i hverdagen, også nemt snige sig ind i selve vurderingsprocessen. Psykologen er nødt til at "tolke" og forklare resultaterne af vurderingen i endnu højere grad for disse elever, deres forældre og lærere.

Tanker og indre forestillinger kan ikke ses. Når man har svært ved at forstå andres tankeverden og har begrænsninger i forhold til at reflektere over sin egen, kan man have brug for hjælp til netop at sætte ord på det, som ikke er synligt. Denne såkaldte *tydeliggørende pædagogik* kan indebære forskellige former for visuel støtte, der kompenserer for ujævne og nedsatte færdigheder. (Sjölund m.fl. 2017).

Man kan for eksempel lave "tankeeksperimenter", hvor man sammen med eleven forsøger at gætte, hvad forskellige personer tænker. Ved hjælp af korte fortællinger og billeder kan man udspille små scener, hvor man kan illustrere og øve sig i at tyde andres udtryk og reaktioner.

Hvis Pelle ser sådan ud, ser han så vred ud eller bare alvorlig? Hvordan kan du vide det? Kan du spørge?

Tegneseriesamtaler og sociale historier, som ofte anvendes med succes hos elever, der har svært ved mentalisering, kan også bruges ved tilbagemeldingen af en psykologisk vurdering.

En meget brugbar håndbog i tydeliggørende pædagogik; Autisme og ADHD i skolen, er udgivet af Sjölund et al. (2017). Her følger nogle eksempler fra bogen på metoder, som kan bruges ved tilbagemeldingen af en psykologisk vurdering.

2.2.1 ISBJERGSMODELLEN

Der ligger meget bag en adfærd, som man ikke kan se med det blotte øje. Indenfor tydeliggørende pædagogik benytter man sig af det, der kaldes Isbjergsmodellen (Mesibov et al., 2005), (Sjölund et al., 2017). Elevens adfærd ses som toppen af et isbjerg. Modellen er meget brugbar ved tilbagemelding til elever, forældre og pædagogisk personale.

Hvis vurderingen har konkluderet, at Ole har perceptionsvanskeligheder:

Ole...
holder sig for ørerne
spiser kun bestemte ting
nægter at tage sin kasket af
falder sammen over bordet

Svært ved at tolke sanseindtryk.
Forstyrres af lyd, lys, berøring og lugte.

Hvis vurderingen er konkluderet, at Sanne har svært ved at bruge Theory of Mind:

Sanne er...
trodsig
flabet
strid
egoistisk
uvenlig

Svært ved at forstå socialt samspil, interagere med andre og opfatte andre menneskers intentioner.

Hvis vurderingen har konkluderet, at Ahmed ikke har alderssvarende eksekutive funktioner:

Ahmed er...
doven
glømsom
sjusket
larmende

Vanskeligheder med at regulere sin adfærd, planlægge og organisere, følge en plan og at være fleksibel.

Hvis vurderingen har konkluderet, at Kim har svag central koherens:

Kim...
virker ligeglad
ser ikke konsekvenserne af sine handlinger
fralægger sig ansvaret
er egocentrisk

Svært ved at koordinere ting og at opfatte sammenhænge og helheder.

Inspireret af "Autism og ADHD i skolan" (Sjölund et. al 2017).

2.2.2 VISUEL STØTTE

Tydlig og direkte kommunikation er afgørende ved tilbagemelding til elever med vanskeligheder inden for kontakt- og kommunikationsområderne. En idé ved tilbagemeldingen kan være at gennemgå, hvilke færdigheder der er identificeret, hvor eleven har brug for støtte og koble disse til forskellige former for visuel støtte.

ELEVEN HAR VANSKELIGHEDER VED	VISUEL STØTTE
Fleksibilitet, gensidig social kommunikation, forstå hvad andre tænker, forståelse af kontekst	Tegneseriesamtaler, sociale historier
Forestilling- og problemløsningsevne	Sociale manuskripter
Gensidig social kommunikation, analysere og reflektere	Skalaer
Central kohærens	Udsagnsformularer
Sammenhængsforståelse	Mindmaps

Tegneseriesamtaler er samtaler, hvor du skriver og tegner. Det kan bruges til at forklare situationer, der er opstået, eller til at forberede noget, der skal ske.

(Sjölund et.al 2017). Redigeret.

Sociale manuskripter er skriftlige retningslinjer for, hvad man kan gøre og sige i en bestemt situation.

Hvis jeg har brug for hjælp, gør jeg dette:

Jeg rækker hånden op.
Jeg venter på min tur.
Jeg fortæller dig, hvad jeg har svært ved.

Skalaer kan for eksempel bruges 0-10 til at udtrykke, hvor svært eller udmattende noget er.

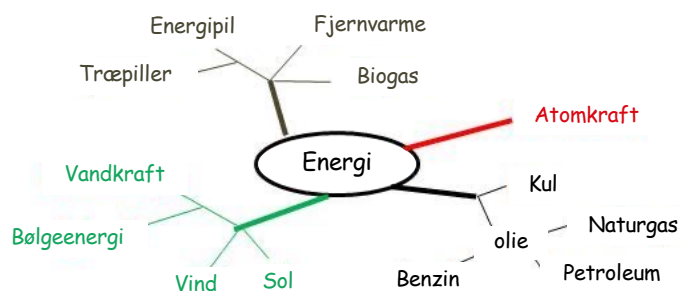

Udsagns-sortering Ved udsagns-sortering skriver en voksen flere forskellige udsagn ned om en begivenhed, der har fundet sted, og lader eleven finde ud af, hvad der er sandt.

Kalle kommer ind fra frikvarteret og er vred.

Jeg fik ikke lov til at være med.
Jeg faldt.
Jeg er sulten.
Eget forslag.

Mindmaps kan skabe forståelighed og kontekst. De viser, hvordan forskellige ting hænger sammen med hinanden.

2.2.3 STØTTE VED MØDER

Ting, der er kommet helt automatisk for mange elever, og som de slet ikke betragter som svære, skal læres på en anden måde af elever med ASF eller lignende vanskeligheder.

Autismeforum og den svenske landsforening for autisme har udarbejdet et skema kaldet ”STØTTE VED MØDER” til personale i skolen. Her kan eleven sætte kryds ved de ting, der er vigtige på grund af funktionsnedsættelsen. En sådan struktur kan fungere godt for elever, som i en normal samtale har svært ved at tale om, hvad de har brug for hjælp til, og den fungerer efter samme princip som et spørgeskema med faste udsagn. Hele skemaet kan findes på Autismeforum.

Eksempel:

Jeg har sat kryds ved det, der er vigtigt for mig på grund af min funktionsnedsættelse.

- Information i god tid om, hvad der skal ske. Det er svært for mig, hvis der sker noget uventet.
- Sig, hvad I mener direkte og tydeligt.
- Jeg vil gerne have hjælp til at finde på noget at lave i frikvarterer og SFO/klub.
- Skriftlig information om, hvilken hjælp jeg kan få, og hvem jeg skal tale med for at få støtte.

Sjölund A. et.al. 2017. Autism och ADHD i skolan. Natur & Kultur.

www.autismforum.se Stöd vid möten

Fägerblad H. 2011. Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd. Habilitering och hälsa.

2.2.4 ELEVER MED UJÆVN KOGNITIV PROFIL

Mange elever med vanskeligheder på autismspektret har en ujævn kognitiv profil, hvor de kognitive færdigheder kan variere meget. Eleven præsterer måske gennemsnitligt eller højere på nonverbale opgaver med visuospatialt indhold, mens eleven kan have betydeligt sværere ved verbale testopgaver. Der findes dog ingen specifik begavelsesprofil for personer med ASF; forskellene kan også være de modsatte.

Når elever klarer sig fremragende i nogle opgaver, men meget dårligere i andre, bliver det svært for både eleven og dem omkring dem at forstå, hvad vedkommende kan og ikke kan. I tilbagemeldingen er det vigtigt, at psykologen kan afklare, hvad de uensartede resultater kan betyde for elevens hverdag. Det kan være svært at forstå, at den samme elev, som regner, læser og skriver langt over gennemsnittet, kan have store vanskeligheder ved at tråde en symaskine i håndværk og design eller lave et simpelt måltid i madkundskab. Eller omvendt; at en praktisk dygtig elev ikke når målene i de boglige fag. Elever, der er "pletvist" begavede, kan have viden på et højt niveau indenfor ét område og samtidig have store "videnshuller", når det gælder andre opgaver, som de aldersmæssigt forventes at kunne udføre. Det er derfor vigtigt, at man hverken bruger de bedste eller dårligste resultater som målestok for, hvad eleven forventes opnå generelt i skolearbejdet. Tilbagemeldingen skal illustrere både toppen og bunden af elevens færdigheder.

Albert – sprogligt begavet, men har meget svært ved matematik.

Mads – kan løse svære gåder, men har svært ved at finde på en enkel historie, når de skal skrive stile.

Johanna – dygtig i de boglige fag, men har store vanskeligheder med praktiske færdigheder; at tegne, sy, lave mad og dyrke idræt.

Kalle – har gennemsnitlige resultater på ikke-sproglige opgaver ved testning, men klart lavere i sproglige opgaver, og har derfor svært ved at ræsonnere og vise sin viden.

Karina – både praktisk og teoretisk begavet, men har svært ved at opfange og fortolke sociale signaler.

Ingrid – kan mestre ting i én situation, men ikke i en anden. Hun rækker hånden op i klassen og kan godt lide at lave fremlæggelser for klassekammeraterne, men bliver stille og indadvendt til en klassefest.

Markus – udvikler sig ujævnt. Kunne tælle procenter før skolestart, men kan ikke finde ud af at gøre rent på sit værelse eller lave et mellemmåltid, selvom han nu går i 9. klasse.

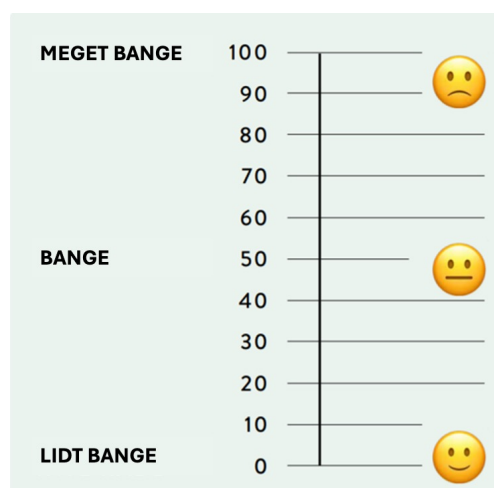

2.3 TILBAGEMELDING TIL ELEVER MED SKOLEVÆGRING

Alle, der arbejder på en skole, vil før eller siden møde elever, der har bekymrende skolefravær. Årsagerne til, at eleverne ikke kommer i skole, er både varierede og facetterede. Mange børn og unge, der har lavt skolefremmøde eller er i risikozonen for øget fravær, har en neuropsykiatrisk problemstilling, men det er langt fra tilfældet for alle. Skolepsykologer er ofte involveret i disse elevers skolegang, nogle gange i forbindelse med en psykologvurdering, der gennemføres på skolen. Der er udgivet meget god litteratur om emnet i de senere år. Her er et par ting, der kan være gode at overveje i forbindelse med tilbagemeldingen af en psykologisk vurdering for elever med højt fravær.

- Ved fraværproblemer er det endnu vigtigere end ellers, at den psykologiske vurdering gennemføres i en sammenhæng og i samarbejde med andre faggrupper i skolens ressourcecenter. Vurderingen skal normalt gennemføres med et bredere fokus. At udrede som ene psykolog, hvorfor en elev ikke kommer i skole, og hvordan man skal håndtere problematikken, er nærmest umuligt.
- Forud for vurderingen skal der foretages en helhedsvurdering, der inddrager eleven, forældre, lærere, specialpædagoger og i relevante tilfælde socialforvaltningen og børne- og ungdomspsykiatrien (BUP). I nedenstående litteraturforslag er der flere eksempler på helhedsvurderinger, når det gælder problematisk skolefravær.
- Tilbage meldingen af psykologens vurdering skal kobles til den ovenstående helhedsvurdering. Et fælles billede af og forståelse for fraværet vil blive knyttet til en handlingsplan for det videre forløb, hvor målet er at vende tilbage til skolen. Det er med andre ord svært at lave en tilbagemelding kun med psykologen og elev/forældre. Andre faggrupper fra ressourcecenteret og undervisere skal også være til stede.
- Det er vigtigt, at psykologen vinder elevens tillid, og at eleven selv bliver spurgt om, hvad han eller hun tror, der skal til, for at skolegangen kan genoptages.
- I nogle tilfælde kan det være vigtigt på et tidligt stadie at kontakte andre instanser som børne- og ungdomspsykiatrien (BUP) og socialforvaltningen, hvis det ikke allerede er gjort. Dette er for at sikre en fælles forståelse og forene indsatserne med hensyn til vurdering og tiltag.
- Da det kan være en sårbar og udsat situation for eleven, når mange voksne samles, kan det være nødvendigt at dele sig op, så kun få personer er til stede, når eleven får sin tilbagemelding. Værger og elever kan her i ro og mag stille spørgsmål og komme med kommentarer til vurderingen. Derefter kan de øvrige involverede voksne mødes i et separat møde. Det er vigtigt, at der enighed om vurderingen, så alle trækker i samme retning i forhold til indsatser, der skal øge elevens fremmøde i skolen. Eleven kan også, især hvis vedkommende er ældre, få deres helt egen tilbagemelding af psykologen.

- Det kræver tid at opbygge tillid for i passende omfang at kunne udfordre eleven til at vende tilbage til skolen. Flere møder kan være nødvendige for at sammenkæde vurdering, udredelse, tilbagemelding og en handlingsplan, der skal være endnu mere sammenhængende end ved et mindre komplekst udredelsesforløb.
- Gode relationer samt løbende evaluering og opfølgning af vurderingen og de tiltag, den har ført til, er vigtige forudsætninger for, at eleven kan vende tilbage til skolen. Eleven har brug for tid til at komme tilbage til skolen, og stress bringer sjældent sagen videre.
- Psykologen skal sammen med pædagogerne og lærerne have et fagligt fokus på og afklare, hvilken støtte eleven har brug for for at nå målene.
- I nogle tilfælde kan det være en succesfuld strategi at give eleven mulighed for at skifte skole, hvis eleven er fastlåst i en meget negativ oplevelse af den nuværende skole.

Fra "Fear Thermometer", Heyne & Rollings, 2002

Borg, Carlsson Kendall 2018. Utanförskap i skolan. Studentlitteratur.

Buhler, Karlsson, Österholm (2018). Lågaffektivt bemötande och problematisk skolfrånvaro. Studentlitteratur.

Friberg, Karlberg, Sundberg, Palmér (2015) Hemmasittare och Vägen tillbaka. Columbus.

Gren Landell, Malin (2018). Främja närvaro, Natur & Kultur

Gren Landell, Malin (2020). Att utreda närvaroproblem i skolan. Ifous rapportserie 2020:3

2.4 TILBAGEMELDING VED INTELLEKTUEL FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Ved en intellektuel funktionsnedsættelse har eleven svært ved at forestille sig ting, se sammenhænge og drage konklusioner i hovedet, hvorfor eleven har brug for mere konkrete erfaringer (ydre ledetråde), flere muligheder for øvelse og mere tid til at lære. Det er svært at lære udelukkende ved at læse. Eleven har oftere end jævnaldrende brug for, at nogen fortæller dem, hvad der skal ske, og at det bliver sagt i et enkelt, hverdagsagtigt sprog med flere gentagelser. Der er brug for hjælp til at planlægge og strukturere det, eleven skal gøre, hvis opgaver skal færdiggøres og ikke tage for lang tid.

En tilbakemelding til en elev med intellektuel funktionsnedsættelse stiller ekstra store krav til både enkelhed og tydelighed. Forklaringer skal tilpasses ud fra niveauet for barnets tænkning. Den kan f.eks. indeholde:

- En skriftlig fortælling med billeder af, hvad eleven er god til/har let ved/personlige egenskaber, samt hvad eleven har svært ved og har brug for hjælp til.
- Diagnose med en kort forklaring. Graden af intellektuel funktionsnedsættelse bør specificeres.
- Samtale i form af dialog med barnet, hvor forældrene er til stede.

Det bør formidles:

- Der er mulighed for at tale om det her.
- Der findes måder at forholde sig til det på.
- Præsentationen skal give håb for fremtiden.
- Hvilke muligheder og rettigheder, åbner diagnosen op for?

2.4.1 INFORMATION TIL FORÆLDRE, HVIS BARN HAR DIAGNOSEN INTELLEKTUEL FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

En tilbagemelding til forældre, når eleven har en intellektuel funktionsnedsættelse, bør tydeliggøre barnets funktionsniveau. Det anbefales at give konkrete pædagogiske eksempler på, hvordan eleven klarer sig i forskellige opgavetyper (læsning/læsehastighed/læseforståelse, skrivning og regning), og f.eks. sammenligne dette med klassetrinnet. Mange forældre har ellers svært ved at se, hvordan deres barns intellektuelle vanskeligheder faktisk kommer til udtryk i skolehverdagen. Det kan ligeledes være svært for forældre at gennemskue, hvornår et andet skoletilbud (f.eks. specialklasse eller specialskole) vil være mere hensigtsmæssigt for barnet.

Vis gerne kurven over normalfordeling og placér barnets testresultater herpå.

Når du har gennemgået resultaterne, kan du evt. anbefale skolelederen at drøfte barnets skoletilbud med familien. Det er skolen, der formelt indkalder til de opfølgende møder vedrørende visitation og skoleskift, men PPR kan naturligvis bistå i denne proces i samarbejde med skolen. På disse møder kan det gennemgås, hvad det indebærer at gå i en specialskole/specialklasse, hvordan læreplanerne adskiller sig, og hvordan selve visitationsprocessen fungerer. Samtidig følges der op på, hvordan informationerne er blevet modtaget, og forældre (og eleven) gives mulighed for at stille de spørgsmål, der måtte være opstået.

Referencer og links:

Renlund, C. 2017. Du får väl säga som det är. Vulkan förlag

Skolverket. 2015. Kunskapsbedömning i träningskolan.

[Skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2015/kunskapsbedomning-i-traningskolan](https://www.skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2015/kunskapsbedomning-i-traningskolan)

Skolverket. 2017. Grundsärskolan är till för ditt barn. Informationsbroschyr.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/informationsmaterial/2019/grundsarskolan-ar-till-for-ditt-barn>

Skolverket. 2018. Mottagande i grundsärskola och gymnasiesärskola samt urval till gymnasiesärskolans nationella program. Skolverkets Allmänna Råd.

<http://www.utbildningsinfo.se/grundskola/grundsarskola-1.2669>

Specialpedagogiska skolmyndigheten – SPSM

<http://spsm.se>

Söderman, L. (red.) 2019. Nya Omsorgsboken. Liber förlag.

2.4.2 EKSEMPEL PÅ EMNER, DER KAN BERØRES I EN TILBAGEMELDING TIL EN ELEV MED INTELLEKTUEL FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Indledning

Kan du huske, hvorfor du kom hen til mig?

Gentagelse af spørgsmålet- Du kom til mig, fordi det er svært at lære ting i skolen, og det gør dig træt og vred. Vi havde brug for at finde ud af hvad, der er svært, og hvad, der er lettere for dig og hvorfor det er sådan.

Du er god til:

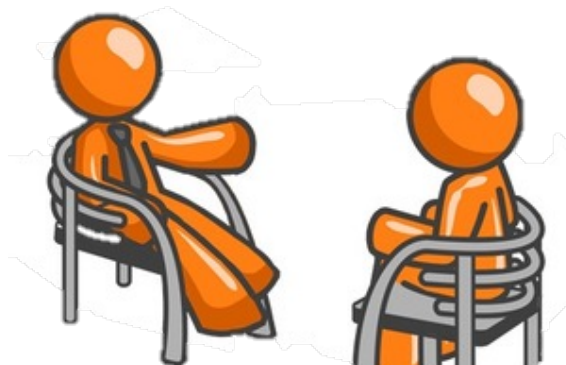
- *At være hjælpsom*
- *Have styr på dine ting*
- *Skrive pænt*

Du har sværere ved:

- *At arbejde selvstændigt med opgaver*
- *Forstå instruktioner (især hvis de er lange)*
- *Forstå, hvorfor dine kammerater gør, som de gør.*

Du har brug for at få hjælp til:

- *At vide, hvad der skal ske*
- *Støtte og ros fra en voksen. I undervisningen og i pauserne.*
- *At få ekstra instruktioner og god tid til at øve det, du skal lære.*

Diagnose

Når man har let ved og svært ved de ting, som du har, kaldes det mild intellektuel funktionsnedsættelse (eller milde intellektuelle handicap).

Så har du brug for mere tid og mere hjælp til at lære tingene.

Du skal lære på en særlig måde. Det kan være svært bare at lære ved at læse ting. Det kan være nemmere, hvis du kan gøre tingene praktisk.

Nogle gange går man i en anden klasse eller på en anden skole (specialskole).

Ikke alle, der har en intellektuel funktionsnedsættelse, er ens. Nogle har store vanskeligheder og har brug for meget hjælp. Andre lærer at læse, skrive og regne og kan meget på egen hånd.

Hvis du har en intellektuel funktionsnedsættelse, har du ret til at modtage forskellige former for hjælp gennem hele livet, hvis du har brug for det.

2.4.3 EKSEMPEL PÅ EN TILBAGEMELDING AF EN PSYKOLOGISK VURDERING AF INTELLEKTUEL FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

Af psykologerne Elna Söderdahl og Kristina Strand i Malmö Stad. Materialet blev oprindeligt præsenteret som slides i en PowerPoint.

Til Kalle Fra psykolog Lisa

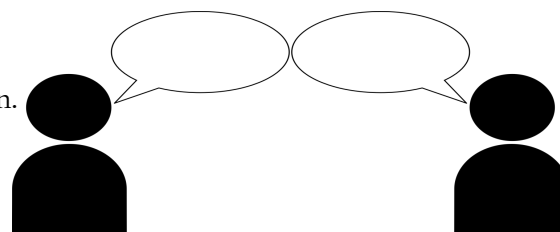

Hvad har jeg gjort?

- Skolen ville gerne have hjælp til at forstå dig bedre, så de kan hjælpe dig.

Derfor har jeg...

- Talt med dine lærere Anna og Britta.
- Talt med din mor.
- Talt med dig.
- Lavet opgaver sammen med mig.
- Været med i skolen for at se, hvordan du fungerer i klassen.

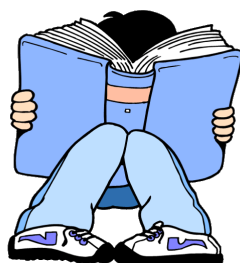
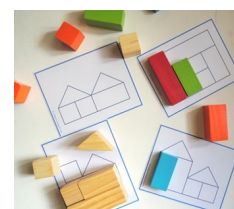
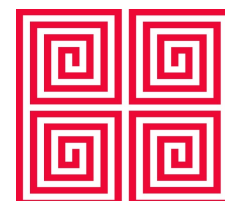

Din mor og dine lærere har fortalt mig...

- At du er interesseret i og rigtig god til at lave mad.
- At du er en sød og god storebror.
- At du er omsorgsfuld.
- At du er flittig og prøver at gøre det, som læreren siger.
- At du kæmper og gør dit bedste, når du arbejder hos Anna, og at du har lettere ved at koncentrere dig der.
- At der er kommet langt færre konflikter i skolen, men at der stadig opstår nogle misforståelser.
- At du nogle gange kan have svært ved at huske ord.
- At du er blevet meget bedre til klokken nu. Men at du skulle øve dig rigtig meget, og at det stadig er svært med nogle af tidspunkterne.
- At du ofte skal øve dig ret meget og har brug for meget hjælp fra en voksen for at lære ting i skolen.
- At du har svært ved at huske ting eller huske svaret på et spørgsmål.

Du lavede en test...

- Hvor du svarede på en masse spørgsmål, som jeg stillede. Du skulle også lægge klodser i et bestemt mønster og se på billeder.
- Da jeg bagefter kiggede på testen, kunne jeg se, at det, din mor og dine lærere sagde om, at du havde svært ved at lære ting, passede. Jeg kunne se, at du har sværere ved at huske ting end andre på din alder.
- Jeg så også, at du arbejdede ret hurtigt, når du vidste, hvad du skulle gøre, og når du synes, opgaven var let. Og at det var lettere at huske ting, jeg lige havde sagt, end de ting, du havde lært for længe siden, som jeg spurgte om.
- Jeg lagde mærke til, at du gjorde dit bedste og at du er en høflig person, der ved, hvordan man er sammen med voksne.

- Vi har mødt hinanden én gang før (i 4. klasse), og før det, da du gik i indskolingen, mødte du en psykolog ved navn David.
- Lige siden du startede i skole, har du kæmpet rigtig meget og gjort dit bedste.
- Nu hvor du er to år ældre end sidste gang, vi mødtes, fungerer det bedre i frikvartererne. Du er ikke involveret i slagsmål lige så ofte. Du er blevet mere moden og har fået bedre strategier!
- Men det er stadig svært for dig at lære ting i timerne. Det går langsomt, og du har brug for meget hjælp fra voksne, og du har brug for at øve dig mange gange for at lære ting.
- Når du har vanskeligheder på den måde, som du har, plejer man at sige, at du har det, der hedder intellektuel funktionsnedsættelse.

Hvad er IF?

- Intellektuel funktionsnedsættelse handler om, hvordan hjernen fungerer. Det er en funktionsnedsættelse. Du har brug for mere tid og mere hjælp end andre til at lære ting. Du skal øve dig mange gange
- Du kan ikke ændre, at du har de her vanskeligheder. Det er ingens skyld.
- Det kan ikke ses udenpå.
- Du har de samme følelser som alle andre mennesker.
- Du er født med vanskelighederne.
- Det er ikke en sygdom.
- Du har ret til at få forskellige former for hjælp gennem hele livet, hvis du har brug for det. Du kan f.eks. være mere hjælp i skolen af læreren og særlige materialer, og du har ret til at gå i en specialklasse eller en specialskole, eller hjælp via Serviceloven (f.eks. støtte i hverdagen eller hjælp til at finde beskæftigelse).

Det tager længere tid at lære nyt, og du har brug for at øve dig mange gange og få meget hjælp fra din lærer!

Hvilket ord kan man bruge?

- Intellektuel funktionsnedsættelse (IF). Tidligere betegnet som udviklingshæmmet.
- Let
- Moderat
- Svær
- Dyb

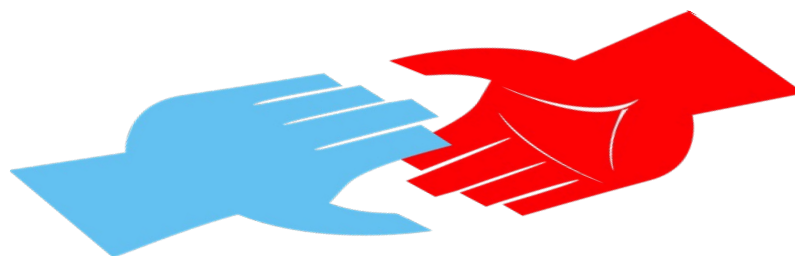

Eksempel – Kalle får diagnosen IF

- Del 1: Hvad er IF? Hvordan vil det være i skolen? Om ordet intellektuel funktionsnedsættelse.
<https://www.youtube.com/watch?v=1kJCYgscww>
- Del 2: Hvordan mærkes det til fodbold? Skænderier derhjemme. Hvordan vurderingen føltes og hvorfor er det godt at vide, hvordan man fungerer. Hvad vil vennerne tænke om det.
<https://www.youtube.com/watch?v=vGCLYOIL7qU>
- Del 3: Når andre driller. Hvad du kan have brug for hjælp til. Hvor man kan få support.
<https://www.youtube.com/watch?v=t-wlbrJ-cOw>
- Del 4: Om at lave musik og være kreativ. Når IF ikke mærkes.
<https://www.youtube.com/watch?v=m1Tw-K-IRU0>
- Del 5. Om normalitet og at være speciel
<https://www.youtube.com/watch?v=kafbsdEhgOE>

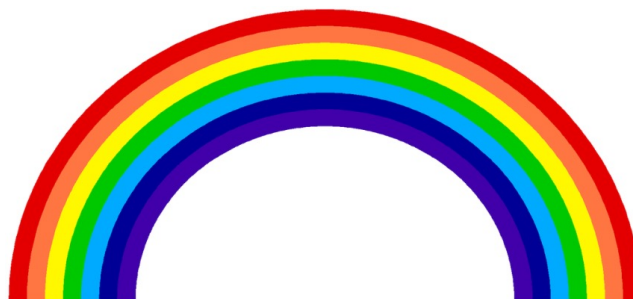
Om skolen

- Du har ret til at modtage undervisning tilpasset dit behov.
- Specialundervisningen er tilpasset personer med intellektuel funktionsnedsættelse, så man kan lære bedst muligt. Der er mindre grupper og flere voksne
- Du kan også gå på et specialtilbud på ungdomsuddannelsen (f.eks. STU el. FGU). Der findes flere forskellige linjer og programmer at vælge imellem baseret på, hvad du er interesseret i. For eksempel: Hotel og Restauration, Håndværk og Ejendom, Sundhed og personlig pleje eller Butik og Kreativitet.

Tak fordi jeg måtte møde dig og lære dig at kende. Du er en flink fyr, og jeg har lagt mærke til, at du har kæmpet flot og gjort dit bedste.

Jeg ønsker dig al held og lykke!

2.4.4 PÆDAGOGISKE TIPS TIL LÆRERE, DER UNDERVISER ELEVER MED INTELLEKTUEL FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

- ❖ **Konkrete oplevelser:** Eleven har brug for egne oplevelser i "det virkelige liv", som vedkommende bagefter kan huske på og reflektere over. F.eks. at gå i skoven og se/høre/føle/lugte til det, der er i skoven, og få sat navne på tingene for senere at kunne tale om, hvad en skov er, og hvad der findes der.
- ❖ **Bruge deres viden i praktiske situationer:** Yngre børn: tæl mennesker, sko, huse. Ældre børn: Hvad koster denne her? Har du penge nok? Hvor meget mangler?
- ❖ **Opbygning af kontekst:** Hvordan ser min familie ud, hvilke grupper tilhører jeg, lokalområdet, samfundet, landet, verden. Hvilken viden passer under hvilken kategori? Støt barnet med fysiske fotos, billeder og tegninger.
- ❖ **Arbejdsplan med billeder:** Billeder, der kan hjælpe eleven med at skabe en indre tankeplan. Hjælp eleven med at følge planen.
- ❖ **Klarhed, orden og regelmæssighed:** De samme ting på samme tidspunkt, tingene har deres faste plads, eleven har sin faste siddeplads osv.
- ❖ **Hjælp eleven med at forudse, hvad der skal ske:** Hvad må man, og hvad må man ikke i normale situationer. Hvis eleven ved, hvad der skal ske og hvad der er tilladt, er det lettere for dem at gøre det rigtige. Eleven kan med fordel introduceres for viden om et emne på forhånd, før det skal bruges i en gruppe eller som lektie.
- ❖ **Øvelse:** En voksen er involveret og lader eleven prøve og øve spil og aktiviteter, der skal udføres sammen med andre børn.
- ❖ **Hjælp til at huske:** Huskesedler eller andre hjælpemidler (billeder), der minder eleven om ting, der skal huskes. Egen kalender med tekst og billeder.
- ❖ **Enkelt og konkret sprog:** Brug enkle ord og sætninger. Spørg ind til det, du lige har talt med eleven om, så du ved, at de har forstået det. Undgå uklare udtryk og vær i stedet detaljeret trin for trin. Kom gerne med eksempler, som eleven kender fra virkeligheden.
- ❖ **Gentagelse og god tid:** Giv ekstra tid til læring og tænkearbejde.

Göteborgs Stad. 2017. Generelle råd for udviklingshæmmede.

Kärnekull-Jakobsson, I. 2012. Børnetilpasset gengivelse af psykologvurdering. Habiliteringen Mora.

Film: Ninjakoll. 2007. FUB.

2.5 TILBAGEMELDING TIL ELEVER OG FAMILIER MED INDVANDRERBAGGRUND

Omkring hver fjerde barn i Danmark har mindst én forælder, der er indvandrer eller efterkommer (Danmarks Statistik, 2025). Dette er en heterogen gruppe. Mange af disse familier har gode dansk kundskaber samt en skoleuddannelse og kulturel baggrund, der ikke adskiller sig væsentligt fra etniske danskere. Men der findes også familier som kun har opholdt sig kort tid i Danmark og har begrænset kendskab til det danske sprog. Det kan være forældre, der har en kort skolebaggrund, og som er opvokset i en kulturel kontekst, der adskiller sig meget fra det danske samfund. Der findes også minoritetsgrupper, som måske har boet i landet i lang tid og dermed tilegnet sig det danske sprog, men som sociokulturelt adskiller sig fra majoritetskulturen. Vurderingen bør i disse tilfælde være af mere undersøgende karakter og primært resultere i forslag til tiltag, selvom det nogle gange er nødvendigt at stille en diagnose. Det stiller store krav til både udførelsen af vurderingen og tilbagemeldingen.

Det kræver en grundig forberedelse at skabe en gensidig forståelse mellem skolen og forældrene/eleven om, hvad formålet med vurderingen er og hvad, den kan føre til. Der er behov for ekstra tydelig og visuel støtte for at bygge bro over sproglige og kulturelle barrierer, hvilket gælder gennem hele vurderingsprocessen; fra at forklare eleven og forældrene betydningen af vurderingen og hvordan den skal gennemføres, til præsentationen af resultaterne. Hvis familiens danske sprogkundskaber er svage, er det nødvendigt at få en tolk til at oversætte fagtermer og begreber på den bedst mulige måde. Familier kan føle sig sat under lup og fremmedgjort over for børnepsykologiske eksperter. En erklæring med uforståelig terminologi samt forældre og elever, der ikke har forstået resultaterne af vurderingen, gør ikke vurderingen til en meningsfuld indsats.

Malmø Kommunes psykologer har udviklet visuelt materiale, som de bruger, når de informerer forældre med et andet modersmål end svensk. På de følgende sider illustreres tre eksempler:

Det første eksempel viser, hvordan billeder hjælper med at informere om, hvordan en psykologisk vurdering i skolen foregår.

Det andet eksempel viser, hvordan man kan informere forud for en vurdering af en eventuel intellektuel funktionsnedsættelse.

Eksempel nummer tre viser, hvordan man kan informere om resultatet af en vurdering, der viser, at eleven har en intellektuel funktionsnedsættelse, og hvad det indebærer.

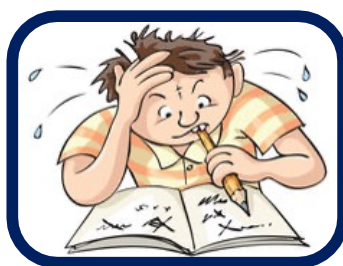
Hvis du allerede i starten af vurderingen bruger billedmateriale til at støtte dig op ad, når du giver oplysninger, kan du med fordel henvise tilbage til de samme eller lignende billeder, når du gennemgår resultaterne af vurderingen.

2.5.1 GENEREL INFORMATION OM PSYKOLOGISK VURDERING I SKOLEN – VISUEL ILLUSTRATION

fra psykolog Madeleine Lindahl i Malmø kommune. *Redigeret version.*

I skolen lærer du mange ting

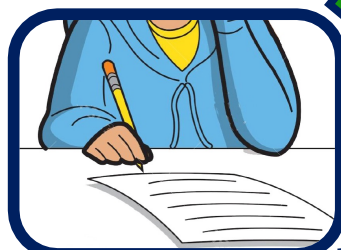
Nogle gange kan det være svært at lære, og det tager længere tid

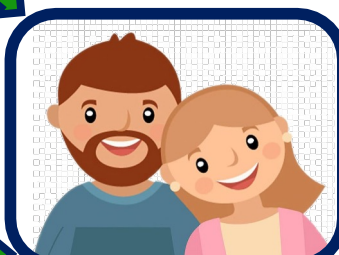
Så skal vi finde ud af, hvordan vi kan hjælpe dig bedre. *Hvilke spørgsmål og løsninger har vi?*

Det, **du** tænker, er vigtigt! Du ved bedst, hvad der er godt for dig. Vi hjælpes alle ad.

Dine **lærere** vil se, hvordan det går for dig i skolen. De prøver at finde ud af, hvad du kan have brug for mere hjælp til.

Dine **forældre** skal også svare på mange spørgsmål.

Du møder en **psykolog**, der taler med dig om, hvordan du har det i skolen. Det er vigtigt at vide, hvad du synes om skolen. Derefter skal du lave forskellige opgaver, så vi kan finde ud af, hvordan din hjerne tænker, når du løser dem.

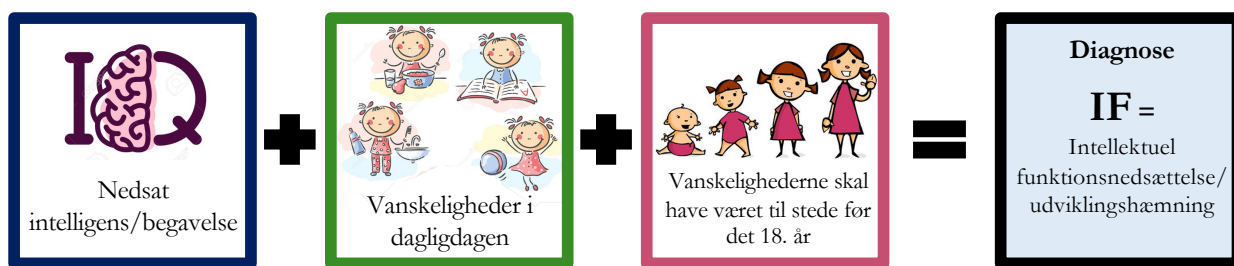
Bagefter mødes vi igen for at tale om, hvordan vi alle kan hjælpe dig bedre. Psykologen skriver sin del ned på et stykke papir, en erklæring, til skolen.

Husk! Du kan altid få hjælp i skolen, så du kan lære så meget som muligt!

2.5.2 INDEN VURDERING AF INTELLEKTUEL FUNKTIONSNEDSÆTTELSE - VISUEL ILLUSTRATION

Kan det være IF?

- Når eleven målene?
- Er der forskel på teoretiske og praktiske fag?
- Hvad viser den pædagogiske vurdering? Vurderer du, at eleven på trods af omfattende støtte ikke vil kunne nå målene?
- Hvilke støtteindsatser har eleven?
- Har eleven en indsatsplan, som er blevet evalueret?
- Hvilke evner har eleven til at ræsonnere, diskutere og analysere?

- Hverdagsfærdigheder inddeles normalt i 3 områder:
- Konceptuelt
  - Praktisk
  - Socialt
- For IF skal der være nedsat funktion af mindst 2 færdigheder i et eller flere af ovenstående områder.

- Hvordan har udviklingen været i skolen med den støtte, som eleven har fået?
- Hvilke fremskridt er gjort?
- Hvordan er vanskelighederne sammenlignet med børn på samme alder?
- Er vanskelighederne blevet observeret i andre miljøer?

BEMÆRK!

Har eleven haft mulighed for at øve det, vedkommende har svært ved eller ikke "kan"?

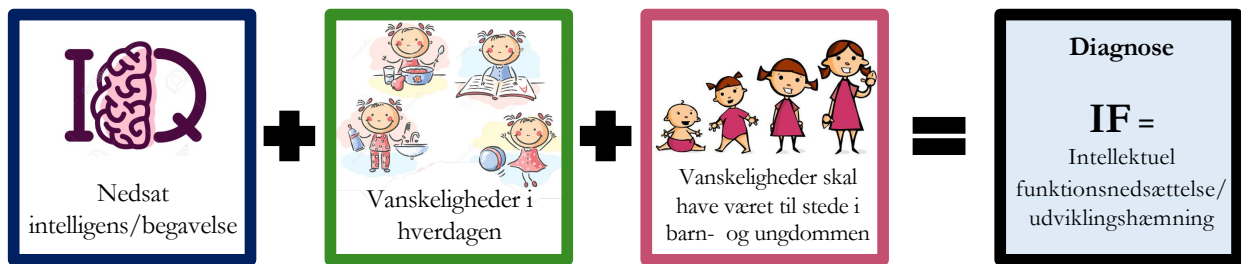
Findes der andre mulige forklaringer på vanskelighederne (trivsel, venner, traumer, tidligere skolebaggrund)?

Der kræves altid samtykke fra forældrene at foretage en psykologisk vurdering.

Eksempler på spørgsmål man kan overveje:

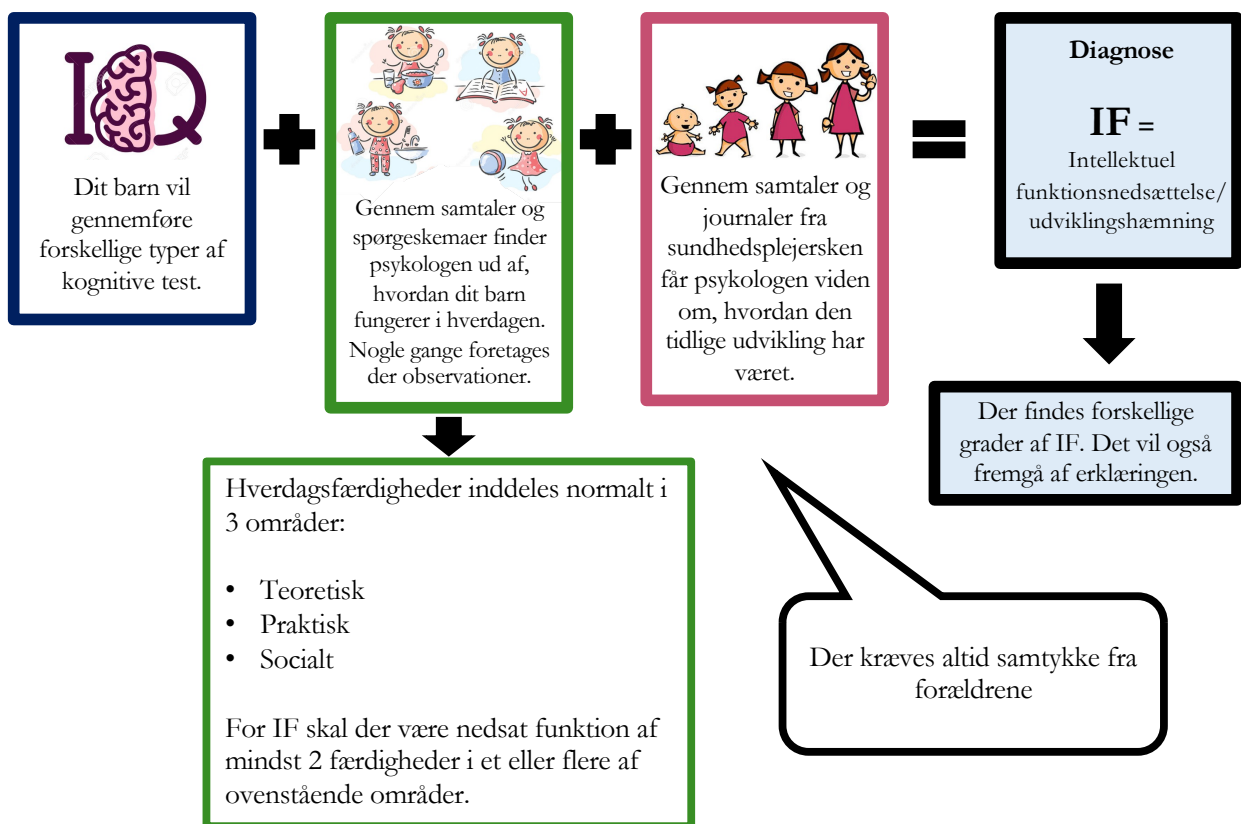
- Kan eleven forstå spillereglerne i frikvarteret/forstå regler i andre sociale sammenhænge?
- Kommer eleven med sine egne forslag til legen/fører legen videre eller "hægter eleven sig bare på" de andre?
- Hvordan er elevens opfattelse af tid? Forstår eleven uger, måneder, årstider?
- Kan eleven fortælle om noget, de har oplevet, f.eks. hvad eleven lavede i weekenden?
- Medbringer eleven de rigtige materialer/bøger til undervisningen?
- Selvstændighed (hvornår/med hvad er eleven selvstændig, og hvornår har eleven brug for støtte?)
- Kan eleven selv pakke gymnastiktasken med alt, hvad de skal bruge?
- Har eleven venner?
- Er eleven godtroende?
- Kan eleven lave rimelige vurderinger, f.eks. hvor mange penge de skal have tilbage, når de handler, eller give rimelige svar på skoleopgaver?
- Kommer eleven selv til/fra skole, hvordan? (hvor langt væk bor eleven...)
- Grov-/finmotorik: Kan eleven klippe ordentligt med en saks? Følge linjer med saksen? Holde på en blyant, bestik osv.
- Tilpasser eleven sit overtøj til vejret? Hvis det regner, tager eleven så regnjakke på?
- Mestrer eleven hverdagsfærdigheder som at binde sko, cykle eller svømme?

2.5.3 VURDERING AF INTELLEKTUEL FUNKTIONSNEDSÆTTELSE – VISUEL ILLUSTRATION

Hvordan foregår en vurdering?

I skolen bliver man opmærksom på vanskeligheder med indlæring. Hvis læringsmålene ikke nås, trods omfattende støtte, og der mærkes vanskeligheder i hverdagen, kan der være mistanke om en intellektuel funktionsnedsættelse. I det tilfælde involveres skolepsykologen.

Efter vurderingen er der en samtale - en **tilbage melding** - med alle involverede, hvor hele vurderingen og resultatet gennemgås. Psykologen samler resultaterne og anbefalingerne i en **ERKLÆRING**. Denne modtager skolen, da det er skolen, der har anmodet om vurderingen.

Nogle muligheder for børn med IF:

Specialskole (eller specialklasse)

Støttemuligheder

3. OPFØLGNING PÅ PSYKOLOGISK VURDERING

Noget, der let kan blive overset, er, at en psykologisk vurdering i skolen skal følges op og evalueres efter et stykke tid. I skolen er arbejdstempoet ofte højt, og når psykologen (blandt mange andre opgaver og indsatser) har afsluttet en vurdering, står nye elever for tur. Det er derfor ikke overraskende, at opfølgninger kan løbe ud i sandet.

Men det har stor betydning, at du har en opfølgning sammen med elev, forældre og lærere et stykke tid efter, at vurderingen er afsluttet. Hvilke tiltag førte vurderingen til, og hvordan har disse fungeret i praksis? At reflektere sammen over, hvordan hver enkelt har opfattet indholdet af en tilbagemelding, er også et værn mod, at vurderinger og deres resultater bliver overfladiske standardskabeloner med tilsvarende rutineprægede indsatser.

Tidspunktet for, hvornår en opfølgning skal finde sted afhænger af den enkelte sag. To til tre måneder kan være rimeligt, men det kan også være kortere tid.

Opfølgningen kan indeholde spørgsmål som:

- Hvordan forstår eleven, lærerne og forældrene resultaterne af vurderingen?
- Hvordan har de respektive personer forstået psykologens tilbagemelding? Særligt vigtigt er det at belyse, hvordan elevens metakognitive evne ser ud/har ændret sig. Hvad forstår eleven om sine egne vanskeligheder, og hvordan ser de sig selv udefra, når det kommer til styrker og vanskeligheder i skolearbejdet?
- Hvilke tiltag i form af ekstra tilpasninger eller indsatsplaner har skolen iværksat efter vurderingen? Hvordan har disse fungeret? Hvilke initiativer kan vi fortsætte med, og hvad skal videreudvikles?
- Hvis der er skrevet en henvisning, hvor langt er man så kommet i den proces?

Samarbejde omkring elever med skolevanskeligheder er en forudsætning for, at indsatserne lykkes. Hvordan ser samarbejdet ud mellem de forskellige faggrupper, der er involveret omkring eleven? Et opfølgningsmøde kan skabe en konsensus blandt de ansvarlige voksne, der arbejder med eleven i skolen. Jo bedre alle mennesker i elevens omgivelser har forstået styrkerne og udfordringerne i skolesituationen, jo større er sandsynligheden for, at de rigtige tiltag og indsatser bliver iværksat.

I nogle tilfælde er det nødvendigt med en opfølgning kort tid efter tilbagemeldingen. Dette gør sig for eksempel gældende, når eleven er blevet diagnosticeret med en intellektuel funktionsnedsættelse. Så kan det være klogt at holde et møde umiddelbart efter tilbagemeldingen, hvor en ansvarlig fra specialområdet sammen med psykologen gennemgår processen for visitation til et specialtilbud. På mødet kunne emnerne være; hvad der adskiller specialskolens læreplan fra folkeskolens, hvilken hjælp man kan få gennem eksempelvis kommunens sagsbehandlere, VISO osv.

I mine år som praktiserende skolepsykolog har jeg givet tilbagemeldinger på mange psykologiske vurderinger til børn og unge, forældre og pædagoger. Ofte har jeg oplevet en lille, men nagende frustration over, at det har været svært at formidle resultatet af vurderingen på en måde, der virkelig bliver forståelig og dermed til gavn for elevens skolehverdag. Jeg har manglet ideer og inspiration til forskellige måder at præsentere vurderingsmaterialet på og har ikke kunne finde ret meget skrevet ned om det. Derfor blev dette hæfte til. Jeg håber, du får glæde af det. Se det som en inspiration til at eksperimentere og videreudvikle præsentationen af netop din vurdering af din elev i netop den kontekst, som han eller hun befinder sig i. Hvad der passer i ét tilfælde, kan være mindre velegnet i et andet og omvendt.

Uanset hvilken måde du vælger at give tilbagemelding på en vurdering på, er det vigtigst af alt den tone, du har, når du præsenterer materialet. En tone, der er lydhør, interesseret, respektfuld og som indeholder både alvor og et strejf af humor. Det hele skal blive til et puslespil, som, når den sidste brik er lagt, viser et billede af den unge, som både eleven selv, forældrene og lærerne kan nikke genkendende til. Et billede, der forhåbentlig vil gøre hver enkelt af de involverede lidt klogere og den fælles hverdag i skolen lidt lettere. Eller udtrykt med de salutogene begreber; Begribelighed, Håndterbarhed og Meningsfuldhed.

HELD OG LYKKE!

Monica Kierkegaard

4. TIPS OG LINKS

www.attention.se

National Association for Attention er en interesseorganisation for mennesker med neuropsykiatriske handicap.

www.autismforum.se

Hjemmesiden drives af Habilitation and Health.

<https://funktionsnedsattning.stockholm/meningsfull-fritid/barn-och-unga/>

Et netværk i Stockholms Kommune, der arbejder for at udvikle fritidsaktiviteter, så alle har mulighed for at have en aktiv fritid.

<https://www.fritidsnatet.se/>

Fritidsnätet er en webservice til at finde fritidsaktiviteter for børn, unge og voksne med handicap i Stockholm.

<http://spsm.se>

Specialpedagogik. Giver støtte til at skabe tilgængelige og udviklende læringsmiljøer.

<http://bildstod.se> Gratis software til understøttelse af billeder

www.habilitering.se/aspergercenters-barn-och-ungdomsteam

Habiliteringsforløbet og Videnscentret (tidligere Aspergercenter) er et støtte- og videnscenter for unge med diagnosen Aspergers syndrom eller en anden diagnose på autismspektret uden udviklingshæmning og til deres pårørende.

www.kunskapsguiden.se –tema ADHD

Hjemmeside udgivet af Socialstyrelsen i samarbejde med andre myndigheder for at udbrede viden om behandling, støtte og behandling af ADHD. Siden indeholder brochurer, film og andet nyttigt materiale, der kan downloades.

<https://pedagog.malmo.se/>

Pædagogisk inspiration fra pædagoger til pædagoger i Malmø.

<https://www.pedagogisktperspektiv.se/>

Vidensvirksomhed til kompetenceudvikling inden for udviklingsmæssige kognitive handicap.

4. TIPS OG LINKS

www.sjalvhjalppavagen.se

En hjemmeside rettet mod forældre, børn, teenagere og fagfolk indenfor forskellige handicap, information om støtte, filmklip og materiale, der kan downloades.

www.umo.se

En hjemmeside for unge om kroppen, psykisk sygdom, alkohol, selvværd og meget mere. Bag UMO.se står alle amtsråd og regioner.

Film: Ninjakoll (2007) FUB

<https://urplay.se/program/211333-elin-alvin-och-vuxenlivet-om-diagnosen-intellektuell-funktionsnedsattning>

Hvor finder man litteratur

<https://attention.se/produkt-kategori/bocker-och-skrifter/>

<https://eshop.autism.se/>

<http://habilitering.se/sites/habilitering.se/files/aspergers-syndrom-i-grundskola-och-gymnasium.pdf>

Habiliteringens ressourcecenter, region Stockholm

Adresse: Olivecronas väg 5 punkt C 1 tr, Sabbatsbergs sjukhus

5. REFERENCER

- BarnNU-teamet. 2000. Idébanken. Barnens Sjukhus på Huddinge Universitetssjukhus
- Bergvall, J och Khoso, M 2004. Utdrag ur återgivning från neuropsykiatrisk utredning. Neuropsykiatriska enheten Syd Stockholm
- Borg, Carlsson Kendall .2018. Utanförskap i skolan. Studentlitteratur.
- Buhler, Karlsson, Österholm. 2018. Lågaffektivt bemötande och problematisk skolfrånvaro. Studentlitteratur.
- Carlsson Kendall, G. 2015. Elever med svag teoretisk begåvning. Natur & Kultur
- Danmarks Statistik. (2025, december). Indvandrere i Danmark 2025.
<https://www.dst.dk/publ/indvandreidk>
- Friberg, Karlberg, Sundberg, Palmér. 2015. Hemmasittare och Vägen tillbaka. Columbus.
- Fägerblad, H. 2011. Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd. Habilitering & Hälsa.
- Gren Landell, M. 2018. Främja närvaro, Natur & Kultur
- Gren Landell, M. 2020. Att utreda närvaroproblem i skolan. Ifous rapportserie 2020:3
- Generella råd vid Intellektuell funktionsnedsättning. 2017. Göteborgs Stad
- Klingberg, T. 2016. Hjärna, gener & jävlar anamma. Natur & Kultur.
- Kärnekull-Jakobsson, I. 2012. Barnanpassad återgivning av psykologutredning. Habiliteringen Mora.
<https://docplayer.se/2299330-Barnanpassad-atergivning-av-psykologutredning.html>
(Hämtad 200504)
- Larsson, J. 2017. Pics Plain. Psycreo AB.
info@picsplain.se (Hämtad 200504)
- Morgan, A. 2004. Vad är Narrativ Terapi? ScandBook AB: Mareld
- Renlund, C. 2017. Du får väl säga som det är. Vulkan förlag.
- Selander, U.-B. och Nyman, H. 2011. Psykologutlåtanden och intyg. Studentlitteratur.

5. REFERENCER

Sjölund, A och Henrikson, L .2015. Skolkompassen. Gothia Förlag.

Sjölund A. et.al. 2017. Autism och ADHD i skolan. Natur & Kultur.

Skolverket. 2015. Kunskapsbedömning i träningskolan.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/stodmaterial/2015/kunskapsbedomning-i-traningsskolan>

Skolverket.2017.Grundsärskolan är till för ditt barn. Informationsbroschyr. (Hämtad 200309)

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/informationsmaterial/2019/grundsarskolan-ar-till-for-ditt-barn> (Hämtad 200504)

Skolverkets Allmänna Råd. 2018. Mottagande i grundsärskola och gymnasiesärskola samt urval till gymnasiesärskolans nationella program. Skolverket

<http://www.utbildningsinfo.se/grundskola/grundsarskola-1.2669> (Hämtad 200504)

Smedler A.-C. och Tideman E. 2021. Att testa barn och Ungdomar. Natur & Kultur.

Socialstyrelsen. 2013. Psykologutredning i skolan.

Söderman, L. (red). 2019. Nya Omsorgsboken. Liber förlag.

Tharinger et al. 2008. Providing Psychological Assessment Feedback to Children Through Individualized Fabels. Professional Psychology: Research and Practice 2008, vol 39, No 6 610-618.

Tideman, E. 2013. Några tankar kring utlåtandeskrivning. Skriftlig sammanfattning, Specialistkurs IHPU.

BILAG

Bogen om Emily Af psykolog Daniel Pålsson

Bogen kan med fordel udskrive i A5-format.
Af tekniske årsager er den i dette hæfte i A4-
format.

